

A MAGYAR
FŐISKOLAI HALLGATÓK
STATISZTIKÁJA
AZ 1932/33. TANÉVBEN

SZERKESZTETTE ÉS KIADJA A
M. KIR. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL

ÁRA: 1 PENGŐ

PRIX: 1 PENGŐ

STATISTIQUE DES ÉTUDIANTS
DES ÉCOLES
SUPÉRIEURES HONGROISES
EN 1932/33.

RÉDIGÉE ET PUBLIÉE PAR
L'OFFICE CENTRAL R. H. DE STATISTIQUE

BUDAPEST
HORNÝÁNSZKY VIKTOR R.-T. M. KIR. UDV. KÖNYVNYOMDA
S. A. VICTOR HORNÝÁNSZKY, IMPRIMERIE DE LA COUR ROY. HONGROISE

1934

Előszó.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal ez alkalommal a főiskolai hallgatók demográfiai, szociális és tanulmányi viszonyairól negyedízbentéz közzé adatokat külön kiadvány alakjában.

A hivatal költségvetési okok miatt csupán az adatok feldolgozását végezhette el, még pedig az előző évekkel egyező keretben, az adatok közzététele azonban — a korábbi kiadványok szöveges részéhez mérten csupán kivonatosan — csak a Magyar Statisztikai Szemle hasábjain történhetett meg. A mostani kiadvány megjelenését viszont a M. kir. Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnak a költségekhez való szíves hozzájárulása tette lehetővé.

Minthogy az adatok ismertetésére vonatkozó részt a kiadvány a Magyar Statisztikai Szemléből vette át, ehhez képest a szöveges rész kétfelé van tagolva, amelyből a hallgatók demográfiai adatairól szóló fejezetet Asztalos József dr. miniszteri osztálytanácsos (L. a Magyar Statisztikai Szemle 1934. évi 1. számában), a hallgatók szociális és tanulmányi viszonyainak ismertetését pedig Jánki Gyula dr. miniszteri segédfoglalmazó (L. a Magyar Statisztikai Szemle 1934. évi 2. számában) írta.

Budapest, 1934. évi május hó 28.

KOVÁCS ALAJOS dr.
h. államtitkár,
a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal elnöke.

I 1 0 2 / 50

1. 1-79

TARTALOM.

Table des matières.

	Oldal Pages		Oldal Pages
Előszó	3		
I. A főiskolai hallgatók főbb adatai. — <i>Données principales sur les étudiants des Hautes Ecoles de Hongrie</i>	7		
II. A főiskolai hallgatók szociális és tanulmányi viszonyai. — <i>Les conditions sociales et scolaires des étudiants des Hautes Ecoles hongr.</i>	19		
Szövegközötti táblák. — Tableaux dans le texte.			
1. tábla. A főiskolai hallgatók száma és megoszlása az 1925/26—1932/33. tanévekben. — <i>Nombre et répartition des étudiants des Hautes Ecoles de l'année scolaire 1925—26 à 1932—33</i>	9		
2. tábla. A főiskolai hallgatók demográfiai adatai. — <i>Données démographiques sur les étudiants des Hautes Ecoles</i>	12		
3. tábla. A főiskolai hallgatók vallása és családi viszonyai foglalkozási főcsoport szerint. — <i>Religion et situation de famille des étudiants des Hautes Ecoles, suivant les principaux groupes de professions</i>	17		
1. tábla. A hallgatók szüleinek foglalkozása; a hallgatók szükségletei és érettségi bizonyítványa 1932/33-ban. — <i>Profession des parents des étudiants; besoins et diplômes de bachelier des étudiants en 1932/33</i>	22		
2. tábla. A hallgatók az eltöltött tanulmányi idő szerint 1932/33-ban. — <i>Les étudiants en 1932/33, suivant leurs semestres</i>	23		
3. tábla. A hallgatók szüleinek foglalkozása 1929/30—1932/33-ban. — <i>Profession des parents des étudiants en 1929—30, 1930—31, 1931—32 et 1932—33</i>	25		
4. tábla. A hallgatók lakása és étkezése 1932/33-ban. — <i>Logement et alimentation des étudiants en 1932—33</i>	27		
5. tábla. A kiadott főiskolai oklevelek száma. — <i>Nombre des diplômes délivrés par les Hautes Ecoles</i>	32		
		6. tábla. Az 1920/21—1932/33. tanévekben Magyarországon honosított főiskolai oklevelek száma tudományszakok szerint. — <i>Nombre, par Facultés, des diplômes de Hautes Ecoles étrangères dont l'équivalence a été reconnue en Hongrie de l'année scolaire 1920—21 à celle de 1932—33</i>	34
		7. A honosított főiskolai oklevelek. — <i>Diplômes de Hautes Ecoles étrangères dont l'équivalence a été reconnue en Hongrie</i>	35
Grafikonok. — Graphiques.			
		I. A főiskolai hallgatók a főiskolák csoportjai szerint. — <i>Étudiants par catégories de Hautes Ecoles</i>	10
		II. A főiskolai hallgatók szakok szerint. — <i>Étudiants de Hautes Ecoles par Facultés</i>	14
		III. A tudományegyetemek hallgatóinak létszáma. — <i>Effectifs des Universités</i>	16
		IV. A főiskolai hallgatók vallása. — <i>Religion des étudiants des Hautes Ecoles</i>	16
		I. A hallgatók szüleinek foglalkozása. — <i>Profession des parents des étudiants</i>	24
		II. A hallgatók lakás- és étkezési viszonyai. — <i>Où les étudiants habitent et prennent leurs repas</i>	25
		III. A tudományegyetemi hallgatók lakás- és étkezési viszonyai. — <i>Où les étudiants des Universités habitent et prennent leurs repas</i>	26
Statisztikai táblák. — Tableaux statistiques.			
I. Összefoglaló adatok. — Résumé des données.			
		1. Rendes és rendkívüli hallgatók; a hallgatók vallása, lakás-, étkezési és származási viszonyai 1930/31—1932/33-ban. — <i>Étudiants réguliers et extraordinaires; cultes, situation de logement, de nourriture et origine des étudiants</i>	37

	Oldal Pages		Oldal Pages
II. Részletes adatok. — Données détaillées.		rint. — <i>Les étudiants suivant les semestres passés</i>	42
2. A hallgatók lakás- és étkezési viszonyai. — <i>Situation de logement et de nourriture des étudiants</i>	38	7. A hallgatók tanulmányi viszonyai és támogatási igényei. — <i>Les conditions d'études et les demandes d'assistance des étudiants</i>	43
3. A hallgatók előző főiskolai tanulmányai. — <i>Les étudiants suivant leurs hautes études antérieures</i>	39	8. A hallgatók eltartói. — <i>Les soutiens des étudiants</i>	48
4. A hallgatók szüleinek főiskolai végzettsége. — <i>Étudiants dont les parents ont fait leurs hautes études</i>	40	9. A hallgatók érettségi bizonyítványa, szüleinek lakóhelye; a hónaposszobában lakó hallgatók; a hallgatók családi viszonyai. — <i>Les brevets de bachelier des étudiants, le lieu d'habitation de leurs parents; étudiants habitant dans des chambres meublées; conditions familiales des étudiants</i>	48
5. A hallgatók szüleinek foglalkozása. — <i>Profession des parents des étudiants</i>	41		
6. A hallgatók az eltöltött tanulmányi idő sze-			

A magyar főiskolai hallgatók statisztikája az 1932/33. tanévben.

*Statistique des étudiants des Écoles supérieures hongroises
en 1932/33.*

I. A főiskolai hallgatók főbb adatai az 1932/33. tanévben. *Données principales sur les étudiants des Hautes Ecoles de Hongrie dans l'année scolaire 1932—33.*

Résumé. En Hongrie, l'Office central de statistique a, pendant l'année scolaire 1929—30, apporté des modifications essentielles à son système d'enquête relatif aux étudiants. Les données se rapportant aux années scolaires 1929—30, 1930—31 et 1931—32 parurent aussi en trois publications spéciales. Pour l'année scolaire 1932—33, l'Office ne fera pas paraître de telle publication. Les documents recueillis à cet égard sont contenus en partie dans le présent article, traitant surtout l'effectif et les conditions démographiques des étudiants, qui sera complété, dans le numéro suivant de cette revue, par un aperçu sur les conditions sociales et scolaires des élèves de l'enseignement supérieur.

Les présentes données, réunies, comme celles des publications spéciales dont nous venons de parler, pour le IIe semestre, se rapportent à 37 Hautes Ecoles (4 Universités proprement dites, 1 Faculté d'économie politique, 1 Polytechnique, 18 Hautes Ecoles de théologie, 3 Académies de droit, 5 Ecoles supérieures d'agriculture, 5 autres Hautes Ecoles). L'effectif des étudiants, qui après avoir augmenté avant 1930—31, diminuait pendant les trois dernières années scolaires, n'est pas élevé en comparaison des Hautes Ecoles étrangères. Cette diminution, due à l'aggravation de la situation économique et à l'encombrement des carrières, s'accroîtra encore dans les années qui vont venir, lorsque la plupart des étudiants seront des jeunes gens nés pendant la guerre, entre 1915 et 1918, où la natalité baissa considérablement.

En examinant les effectifs des différentes Facultés, on voit que le nombre des étudiants a augmenté aux Facultés de théologie et de droit, et surtout aux Facultés de philosophie. Il a diminué à l'Université de Budapest, et n'a cessé de s'accroître aux trois Universités de province. Le nombre des étudiantes, après

avoir augmenté pendant les années précédentes, a légèrement baissé en 1932—33. En ce qui concerne l'âge des étudiants, le pourcentage des jeunes gens de 18 à 22 ans accuse une augmentation constante, se rapprochant, en 1932—33, de la proportion d'avant-guerre (80%). Quant à la religion des étudiants, on voit, depuis 1928, s'accroître la proportion des israélites et baisser celle des chrétiens.

Plus de la moitié des étudiants (43% des hommes et 64% des femmes) savaient au moins une langue étrangère. Le nombre des étudiants mariés, veufs ou divorcés accuse une diminution constante, ainsi que celui des étudiants issus de familles nombreuses. Comme c'est au cours de ces dernières années que les jeunes gens nés pendant la guerre ont commencé d'entrer aux Universités, on voit augmenter, parmi les étudiants, le nombre de fils d'anciens combattants et celui des orphelins de guerre.

*

A főiskolai hallgatók adatgyűjtésének az 1929/30. tanév II. felében végrehajtott reformja, nevezetesen a felvételre kerülő adatok lényeges kibővítése óta a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal három ízben is eleget tett annak a kötelezettségének, hogy az egybegyűlt nagyjelentőségű és értékes adatokat minél előbb és a lehetőséghez képest minél részletesebb alakban hozzáférhetővé tegye az érdeklődők rendelkezésére. Az eddig megjelent három kiadvány az 1929/30., az 1930/31. és az 1931/32. tanévek viszonyait ismertette.¹⁾ A kiadványok közül az

¹⁾ Az 1929/30. tanévi kiadvány a hittudományi és az egyéb főiskolákra nem terjeszkedett ki, míg a másik két kiadvány az összes főiskolákat felölelte.

elsőben *Laky Dezső* dr. műegyetemi tanár az egyetemi életnek messze a múltba tekintő történeti képét vázolta meg s ezenkívül is a hallgatók szociális és egyéb viszonyaisal rendkívül behatóan, mindenre kiterjedő figyelemmel foglalkozott.¹⁾ A másik két kiadvány jóval összefoglalóbb és inkább a jelen viszonyokra szorítkozó formában ismertette a főiskolai hallgatók adatait.²⁾

*

Ez a három kiadvány sok oldalról és intenzíven világította meg a főiskolai élet minden részletét. Az adatoknak továbbra is kiadvány alakjában való közzétételét most már egy bizonyos időpontig, amíg ismét egy nagyobb időköz változásai lesznek áttekinthetők, a hivatal, a mai nehéz pénzügyi viszonyokra való tekintettel, mellőzhetőnek vélte. Ezért ez alkalommal meg kell elégednünk a vonatkozó adatoknak ezen a helyen való rövidebb ismertetésével s ennek keretében a fontosabb szempontoknak és az adatokban mutatkozó nagyobb változásoknak kiemelésével. Ezeket a változásokat, a hallgatók olyan adatait illetőleg, amelyeket az említett reform vett fel az adatgyűjtés körébe — az egyetemekre (a műegyetemre és a jogakadémiákra) nézve — immár *négy* év, az összes főiskolákra nézve pedig *három* év távlatában szemlélhetjük.

A főiskolák számában az 1928/29. tanév óta nem mutatkozik változás: a közgazdaságtudományi kart külön egységnek számítva 37 a számuk. Korábban is csak a hittudományi főiskolák

¹⁾ „A magyar egyetemi hallgatók statisztikája, 1930.“ A M. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr megbízásából szerkesztette a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal. Szövegét írta: *Laky Dezső* dr. műegyetemi ny. r. tanár. Kiadja a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal. Ára: 5 P.

²⁾ „A magyar főiskolai hallgatók statisztikája az 1930/31. tanévben.“ Szerkesztette és kiadja a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal. Szövegét írta: *Asztalos József* dr. miniszteri osztálytanácsos. Ára: 2 P.

„A magyar főiskolai hallgatók statisztikája az 1931/32. tanévben.“ Szerkesztette és kiadja a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal. Szövegét írta: *Jánki (Janik) Gyula* dr. miniszteri s. fogalmazó. Ára: 2 P.

és a polgári iskolai tanárképzők száma változott, az előbbieké a szegedi intézettel gyarapodott, az utóbbiaké pedig a róm. kat. jellegű intézetek megszüntetése miatt apadt. Így a négy egyetemen, a közgazdaságtudományi karon és a műegyetemen, kívül ezidőszerint 14 róm. kat., 3 református és 1 izraelita hittudományi főiskola, 3 jogakadémia, 5 gazdasági főiskola (és pedig az állatorvosi főiskola, a soproni bánya- és erdőmérnöki főiskola és a 3 gazdasági akadémia) és 5 egyéb főiskola (a képzőművészeti főiskola, a szegedi állami és a budapesti róm. kat. polgári iskolai tanárképző, a győgyepedagógiai tanárképző és a testnevelési főiskola) működik.

A hallgatók számát illetőleg az 1. számú táblán 8 évre visszamenőleg közöljük a fontosabb adatokat és ugyanezeket szemlélteti az I. sz. grafikon. A háború után — az 1919/20. tanévet, amikor rendkívüli körülmények zavarták meg a beiratkozásokat, nem számítva — az 1926/27. tanév volt az a fordulópont, amely a hallgatóknak legalacsonyabb (15 ezer főnyi) létszámát mutatta s amely után 1930/31-ig állandóan emelkedett a hallgatók száma.¹⁾

Figyelemmel kell itt lennünk arra, hogy az adatsorokban, valamint az I. sz. grafikonon is, a hallgatók összes számában az 1929/30. tanévben mutatkozó visszaesés csak látszólagos, amit a két külön szakra beiratkozott hallgatóknak a korábbi kétszeres felvételével ellentétben csupán egyszer történő számbavétele okozott. Ez a módosítás az 1929/30. tanévi reformmal kapcsolatban történt meg és ennek figyelembevételével az 1929/30. tanévben is nem visszaesés, hanem kb. 300 főnyi emelkedés állapítható meg.²⁾

A másik fordulópont az 1930/31. tanév, amelytől kezdve — bár eleinte csak lassú mértékben — megindult a hallgatók létszámának a csökkenése: ez az 1932/33. tanévben 1.4%-os volt azaz 236 fő. Remélhető, hogy ez a folyamat továbbra is folytatódik, legalább is az eddig mutatkozó jelenségekről erre következtethetünk.

¹⁾ Az 1926/27. tanévet megelőző időszakra nézve l. a Magyar Statisztikai Szemle 1927. évi 11. számában: *Asztalos József* dr. „A főiskolai hallgatók az 1926/27. tanévben.“

²⁾ Erre nézve részletesebb felvilágosítást ad a főiskolai hallgatókról szóló 1930/31. tanévi kiadvány 10. oldalán foglalt jegyzet.

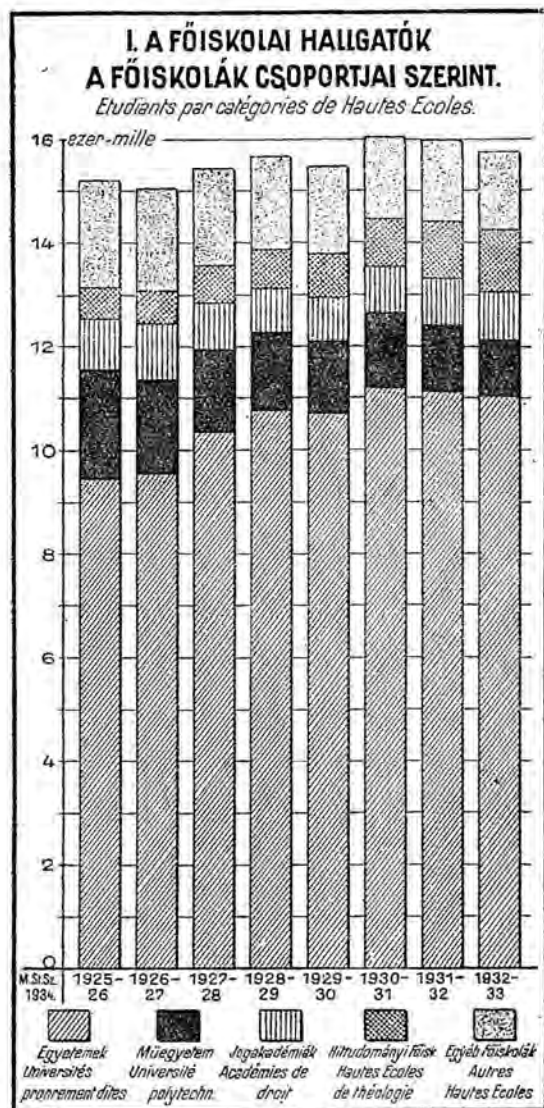
1. A főiskolai hallgatók száma és megoszlása az 1925/26—1932/33 tanévekben.

Nombre et répartition des étudiants des Hautes Ecoles de l'année scolaire 1925-26 à 1932-33.

Tanév Années scolaires	A hallgatók száma a (az) — Nombre des étudiants											
	A hallgatók összes száma Nombre total des étudiants	Férfi — Hommes	Nő — Femmes	Hittudományi karon és főiskolákon — aux Facultés et écoles supérieures de théologie		aux Facultés		Közgazdasági karon — à la Faculté d'économie politique (des sciences économiques)	Egyegyesített tanfolyamokon — aux cours de pharmacie	Műegyetemen — à l'Université polytechnique	aux écoles supérieures	
				jogi karon és főiskolákon — aux Facultés et écoles supérieures de droit	karokon	orvosi de médecine	bölcseleti de philosophie				gazdasági d'agriculture	egyéb autres
karokon	orvosi de médecine	bölcseleti de philosophie	gazdasági d'agriculture	egyéb autres								
1925/26 %	15.200 100.0	13.698 90.1	1.502 9.9	834 5.5	4.407 29.0	2.954 19.4	1.398 9.2	1.185 7.8	258 1.7	2.124 14.0	1.315 8.6	725 4.8
1926/27 %	15.020 100.0	13.431 89.4	1.589 10.6	955 6.4	4.703 31.3	2.582 17.2	1.693 11.3	1.084 7.2	274 1.8	1.803 12.0	1.104 7.3	822 5.5
1927/28 %	15.459 100.0	13.584 87.9	1.875 12.1	1.037 6.7	5.041 32.6	2.381 15.4	2.031 13.2	1.194 7.7	311 2.0	1.568 10.2	932 6.0	964 6.2
1928/29 %	15.675 100.0	13.557 86.5	2.118 13.5	1.086 6.9	5.120 32.7	2.231 14.2	2.444 15.6	1.210 7.7	292 1.9	1.497 9.6	866 5.5	929 5.9
1929/30 %	15.497 100.0	13.430 86.7	2.067 13.3	1.248 8.1	5.191 33.5	2.183 14.1	2.227 14.3	1.271 8.2	256 1.6	1.409 9.1	816 5.3	896 5.8
Átlag — Moyennes 1925/26—1929/30 %	15.370 100.0	13.540 88.1	1.830 11.9	1.032 6.7	4.892 31.8	2.466 16.1	1.959 12.8	1.189 7.7	278 1.8	1.680 10.9	1.007 6.6	867 5.6
1930/31 %	16.053 100.0	13.860 86.4	2.193 13.6	1.348 8.4	5.401 33.6	2.202 13.7	2.457 15.3	1.397 8.7	235 1.5	1.427 8.9	795 5.0	791 4.9
1931/32 %	16.002 100.0	13.724 85.8	2.278 14.2	1.523 9.6	5.387 33.7	2.170 13.6	2.502 15.6	1.232 8.0	215 1.3	1.306 8.2	726 4.5	876 5.5
1932/33 %	15.766 100.0	13.541 85.9	2.225 14.1	1.602 10.2	5.479 34.7	2.191 13.9	2.466 15.6	1.184 7.5	216 1.4	1.077 6.8	700 4.4	651 4.1

A hallgatók létszámának az alakulását ezidőszerint több olyan körülmény befolyásolja, amelyek nem mondhatók évről-évre változó jelenségeknek, hanem olyan állandó és szomorú tünetek, amelyek a főiskolai élet alakulásában megrázkódításokat jelentenek. A főiskolai oklevél-tultermelés kérdésével feltétlenül számolnunk kell, de előbb-utóbb — dacára a magasabb minősítés felé törekvés mondhatni világáramlatának — a középiskolát végzett ifjúságnak is arra a jözan belátásra kell jutnia, hogy gyengébb középiskolai minősítés alapján teljesen meddő lesz az a harc, amelyet a főiskolai oklevél megszerzéséért és az oklevél alapján való boldogulásért folytat. Ez az egyik körülmény az, nevezhetjük talán *meggondolási* tényezőnek, amely-

nek a hatóereje a mai mentalitás mellett még mindig nagyon kétséges. A másik a *gazdasági* tényező, az általános elszegényedés, a főiskolai tanulmányi költségeknek egyre nehezebb előteremtése, ami az utóbbi évek létszámapadásánál mindjobban érezteti hatását. Az említett két tényezőn kívül a mostani és az ezután következő tanévekben még egy harmadik — *demografiai* — tényezőnek is közre kell hatnia a hallgatók számának csökkenése irányában: ez a születéseknek a háború alatt (1915-től 1918-ig) történt megcsappanása, a sokat emlegetett „háborús kiesés“, amelynek hatását volt alkalmunk tapasztalni az elemi iskolák, majd később a középfokú iskolák tanulói közt is; ez az apadási hullám a most folyó (1933/34.) tanévben már

a főiskoláig ért el, bár egészen biztos az is, hogy a hullám ereje itt már nem lehet oly nagy és hatása sem számítható ki annyira, mint a középiskoláknál, mert más egyéb körülmények (így a tanulmányaikat az érettségi után csak később, esetleg néhány év múlva folytató tanulóknak a főiskolákon későbbi időpontban jelentkezése) csökkentik a hullám erejét vagy zavarják annak szabályszerű alakulását.

A középiskolai érettségire tett tanulók száma 1931/32-ig állandóan emelkedett: 6.357 volt a kulmináció. Jellemző, hogy míg az 1929/30. tanévben 10·9% s 1930/31-ben is 6·2% volt a növekedés, 1931/32-ben

már csak 2·8% az emelkedés s a múlt (1932/33.) tanévben már megkezdődött a létszám apadása: 6.111 érettségizett volt, a csökkenés 3·9%. Tekintettel arra, hogy a főiskolai hallgatók számának alakulását az érettségizett leánytanulók száma jóval kisebb mértékben (legfeljebb 15%-os arányban) befolyásolja, mint a fiútanulóké, az érettségizettek számának nem szerint való megoszlását is közöljük alább, feltüntetve az érettségizettek zömének megfelelő születési évet is.

Születési év	Tanév	A középiskolai érettségizettek száma és évenkénti növekedése (+) vagy csökkenése (-) %	fiú	leány
1911	1928/29	4.393 +3·2	861	-0·5
1912	1929/30	4.736 +7·8	1.088	+26·4
1913	1930/31	4.986 +5·3	1.198	+10·1
1914	1931/32	4.934 -1·0	1.423	+18·2
1915	1932/33	4.829 -2·1	1.282	-9·9

Az érettségizett fiúk sorában tehát kis mértékben már az 1931/32. tanévben megkezdődött az apadás, míg az érettségizett leányok száma 1932/33-ban esett vissza elég erősen. Az első gyér születésű háborús esztendő (az 1915. év) születései után az 1916—1918. években született tanulók hasonló megritkulást fognak előidézni és ha a középiskolák I. osztályába járó tanulók számának az alakulását nézzük, számításunknak ez meg is felel: az 1934/35. tanévig az érettségizettek számának állandóan csökkenie kell s csak az ezt követő tanévtől kezdve állhat be ismét emelkedés, ha azt más, időközben fellépett körülmények nem ellensúlyozzák.¹⁾

Az I. éves főiskolai hallgatók száma 1930/31-ben érte el a maximumot, amikor az előző tanévi 4.946-ról 5.229-re, tehát 5·7%-kal emelkedett; 1931/32-ben 4.760 volt az I. éves hallgatók száma, így tehát ez a létszám akkor már a középiskolai érettségizettek számának előző tanévi gyarapodása ellenére is fogyott 8·5%-kal. A „háborús kiesés” hatásának az érettségizettek sorában négy éven át, tehát 1932/33-tól 1935/36-ig bezárólag kell tartania, míg ugyanennek a hatásnak az I.

¹⁾ Lásd Kovács Alajos dr.: „Az állásnélküli diplomások kérdéséhez.” Magyar Statisztikai Szemle 1932. évi 9. sz.

évesek között 1933/34-től 1936/37-ig kell érvényesülnie. A következő néhány év így alkalmas időszak arra nézve, hogy a felvehető hallgatók létszámának szigorú és minél alacsonyabb nívón való megállapításával maga a közoktatási kormányzat is befolyást gyakoroljon a létszámalakulásra és az előbb említett csökkentő tényezők érvényesülésével párhuzamosan igyekezzenek a hallgatók létszámát a mai válságos viszonyoknak megfelelő színvonalra leszállítani. Ezt a célt szolgálják egyébként, de talán már inkább a távolabbi jövőre tervezett kihatással, a most készülő középiskolai reformtervek is, amelyek a megfelelőbb szelekció útján akarják ezt a súlyos kérdést a megoldás felé vinni.

*

A magyar főiskolai hallgatók számát az egyes európai államok hasonló adataival egybevetve, az tűnik ki, hogy Magyarországon a lélekszámhoz viszonyítva nem oly nagy a hallgatók száma, sőt az átlagnál alacsonyabb; rendes körülmények közt így talán nem is volna szükséges a létszámnak még alacsonyabb nívóra való szorítása, csupán az ország s főképp az értelmiség válságos helyzete követeli meg azt. Alábbi adataink közül Jugoszláviáé és Görögorszáé az 1928/29., Lengyelorszáé pedig az 1929/30. tanévre vonatkozik, a többi országoké pedig részben az 1930/31., részben az 1931/32. tanévről szól.

Egyes országoknál figyelembe kell itt vennünk azt, hogy egyetemeken nagyon sok a külföldi hallgató s ezek az illető országban való elhelyezkedést illetően alig jöhetnek számításba. Így Ausztriában a hallgatók 32, Svájcban 25, Franciaországban 22, Cseh-Szlovákiában 16%-a külföldi; Németországban is mintegy 6.000 hallgató külföldi, de arányuk az összes hallgatók nagy számához képest mégis elég alacsony (5%). Ha tehát a külföldi hallgatókat nem számítjuk, Ausztriában 2·1-re, Svájcban 1·9-re, Cseh-Szlovákiában 1·8-ra, Németországban 1·7-re, Franciaországban pedig 1·3-ra csökken a hallgatóknak a lakossághoz mért ez az arányszáma s így a

	Az egyetemi (műegyetemi)		Az egyéb főiskolai	
	száma	közül ezer lélekre jut	száma	közül ezer lélekre jut
1. Ausztria	21.075	3·1	4.757	
2. Svájc	10.254	2·5	548	
3. Cseh-Szlovákia	30.599	2·1	2.222	
4. Finnország	7.065	2·0	346	
5. Németország	119.326	1·8	10.280	
6. Dánia	5.823	1·6	1.076	
7. Franciaország ¹⁾	78.674	1·6	—	
8. Románia	29.978	1·6	4.290	
9. Norvégia	4.179	1·5	685	
10. Magyarország	12.408	1·4	3.594	
11. Németalföld	11.207	1·4	862	
12. Svédország	8.186	1·3	—	
13. Belgium	10.026	1·2	2.434	
14. Görögország	7.556	1·2	817	
15. Bulgária	6.950	1·1	1.589	
16. Lengyelország	37.166	1·1	7.894	
17. Jugoszlávia	12.008	0·9	526	
18. Olaszország	31.784	0·8	16.161	

¹⁾ Műegyetem nélkül.

2 ezrelékes arányszámot az európai országok közt (Angliát eltérő oktatási rendszere miatt ezúttal sem vehetjük figyelembe) tulajdonképpen csak Ausztria és Finnország éri el, míg olyan országok, mint Lengyelország és Olaszország, amelyekben a főiskolai oktatás magas színvonalon áll, a sorrend végén állanak, mert népességük erős mértékben gyarapodott.

Még érdekesebb annak a megállapítása, hogy a fentebb elsorolt országokban a főiskolai hallgatók száma ebben az időszakban majdnem kivétel nélkül emelkedett, míg nálunk visszaesett. Így — csak a szembeszökő példákat említve — Finnországban 8·9%, Franciaországban 6·9%, Svájcban (külföldiek nélkül) 6·3, Svédországban 5·3 volt az egy tanév alatt elért növekedés; Olaszországban az utóbbi öt év alatt (1927/28-tól 1932/33-ig) 27 ezerről 34 ezerig emelkedett a hallgatók száma, ami évi átlagban 5·2% gyarapodásnak felel meg; hasonló, bár ezeknél valamivel kisebb mértékű emelkedés volt tapasztalható egy-egy tanévben Cseh-Szlovákiában, Németalföldön, Dániában és Belgiumban. Ausztriában szintén gyarapodást látunk

2. A főiskolai hallgatók
Données démographiques sur les

Table with columns: Sorszám, Főiskola, évfolyam, A hallgatók összes száma, rendes, rendkívüli, de religion, vallás, éves - ans, Számszerint, Százalékban. Rows include university names like Budapest, Debrecen, Pécs, Szeged and faculties like Hittudományi, Jog- és államtudományi, Orvostudományi, etc.

demográfiai adatai.
étudiants des Hautes Écoles.

Table with columns: A hallgatók közül - Dont étudiants, idegen és pedig, de langue maternelle, magyar anyanyelvű és - de langue maternelle hongroise, En nombres, En %, Univers. propr. dites, Par Facultés. Rows include university names and faculties like Facultés de théologie, de droit et des sc. polit., etc.

(8.3%), de ezt csupán a külföldiek okozták; ezek nélkül a létszám itt némileg (0.5%-kal) visszaesett. Németországban stagnál a létszám, legfeljebb (a külföldiek nélkül) némi emelkedés tapasztalható. Ugyanez az eset Romániában is. Az elsorolt külföldi adatokkal szemben azt látjuk, hogy nálunk az utóbbi években 1—1½% volt az évi csökkenés a hallgatók számában.

A külföldi főiskolák hallgatólétszámát vizsgálva, amennyire ezt a felsőoktatás szakirányának országonként rendkívül eltérő rendszere megengedi, az egyetemi hallgatókon kívül figyelembe kell vennünk még a szakfőiskolák adatait is. Különösen Olaszország tűnik ki a szakfőiskolai hallgatók nagy számával, jóllehet ebben a létszámban az ott elég nagy számmal szereplő képzőművészeti és zeneművészeti akadémiai hallgatók nem is vesznek részt. A gyarapodás itt szembevetendő: a nevezett főiskolai hallgatók száma ugyanis négy év alatt 28.8%-kal szaporodott és 1932/33-ban kerekén 17 ezer volt; ezeknek a hallgatóknak mintegy felerésze a gazdasági és kereskedelmi főiskolákra iratkozott. Elég nagy az egyéb főiskolai hallgatók száma Lengyelországban és Ausztriában is, míg Németországban aránylag kevés, mint-hogy ott a felsőfokú szakoktatás nagyrészt maguk az egyetemek látják el.

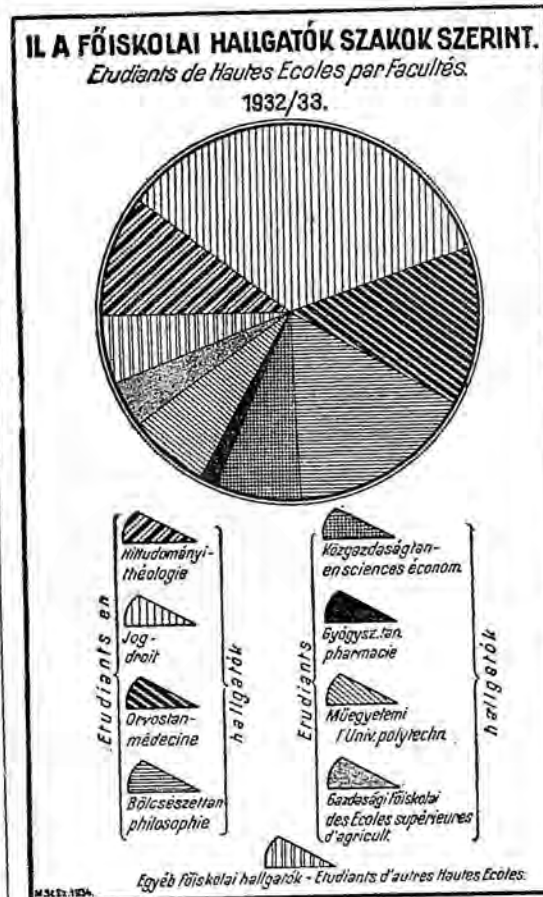
*

A főiskolai hallgatók szakok szerint való megoszlását az I. sz. táblán kívül a II. sz. grafikon is szemlélteti. Tulajdonképpen csak három olyan szakot találunk, amelyen állandó a hallgatók számának a gyarapodása s ez a három: a hittudományi, a jogi és a bölcsészeti. A többi szakokon legfeljebb időnként, egy-két tanévben volt átmeneti emelkedés, egyébként azonban apadt a hallgatók száma. Hogy az egyes szakok létszámának ezt a változását közelebbről szemléltessük, erre nézve a hallgatók számát szakok szerint összehasonlítjuk két régebbi, valamint a közvetlen előző tanév megfelelő adataival.

Az 1925/26. tanévhez képest a bölcsészeti kar növekedése az itt feltüntetettől jóval nagyobb; az

	Növekedés (+) vagy csökkenés (-) az 1925/26. tanévben az		
	1925/26.	1927/28.	1931/32.
	tanévhez viszonyítva %-ban		
Hittudományi	+ 99.1	+ 54.5	+ 4.9
Jog-	+ 24.3	+ 8.7	+ 1.5
Orvostan-	- 25.8	- 8.0	+ 1.0
Bölcsészettan-	+ 76.4	+ 21.4	- 1.5
Gyógysz.-tan-	- 16.3	- 30.5	+ 0.5
Közgazdaságtan-	- 0.1	- 0.9	- 7.6
Műegyetemi	- 49.3	- 31.3	- 17.6
Gazg. főiskolai	- 46.8	- 24.9	- 3.6
Egyéb főiskolai	+ 17.4	- 11.7	- 2.9
Mindössze	+ 3.8	+ 2.0	- 1.4

1925/26. tanévben ugyanis adatgyűjtésünk e karnál még számbavette a más szakon (nevezetesen a felső kereskedelmi iskolai tanárképzőn és a polgári iskolai tanárképzőn, valamint a hittudományi főiskolákon) beiratkozott, de a bölcsészeti karra rendkívül hallgatóként szintén felvett hallgatókat, míg újabb adatgyűjtésünk — mint említettük — elkerüli ezt a kétszeres számbavételt s ezeket a hallgatókat is csak

egyszer és pedig ott veszi számba, amelyik főiskolán *rendes* hallgatóként szerepelnek. Ilyenformán az 1925/26. tanévi bölcsészettani hallgatók számából egy bizonyos hányadot, t. i. a más főiskolán is beiratkozottak számát, becslés szerint (pontos adataink erre nézve az akkori adatgyűjtés eltérő rendszere miatt nincs) le kell vonnunk; kitűnik így, hogy a bölcsészettanhallgatók száma *nyolc év alatt nem 76, hanem 130—140%-kal is gyarapodott.*

Ez a nagy emelkedési arányszám érthetővé teszi, hogy az illetékes szakvélemények miért jelzik ezt a körülményt állandóan aggasztó jelenségnek s miért igyekeznek a középiskolát végzett ifjúságot a tanári pályára való törekvéstől lehetőleg visszatartani és más gyakorlati irányú pályák felé terelni. Igaz, hogy a bölcsészettanhallgatók *felerésze* nő s ezek közt igen sok van, aki az oklevél megszerzését nem tekinti élethivatásnak, de a mai gazdasági és szociális viszonyok mellett ezeknek a „nem élethivatásos“ hallgatóknak az előtérbe nyomulása sokszor előre nem látható módon veszélyeztetheti a megélhetésért küzdők, a „hivatásosak“ kontingensét.¹⁾

A mondott korrekтивum figyelembevételével a hittudományi hallgatók számának a növekedése jóval kisebb, mint a bölcsészettani hallgatóké, bár a hallgatók száma hét év alatt itt is kétszeresére nőtt. A jogi kar létszáma a 20-as évek során nőtt ilyen rendkívül magasra; az utóbbi időben — a jogi oklevélhez kötött pályák rendkívüli telítettsége és a múlt évtizedben az egyetemokről jogi oklevéllel kikerültek nagy száma miatt — az emelkedés üteme itt már vesztett erejéből.

Az egyetemi hallgatók számát manap gyakran hasonlítják össze a háború előtti létszámmal; erre nézve a következő néhány adat álljon itt:

	Jog-	Orvostan-	Bölcsészettan-	Műegyetemi-
	h a l l g a t ó k			
1913/14	5.759	3.524	1.377	2.450
1932/33	5.479	2.191	2.466	1.077
Növekedés (+) vagy csökkenés (-)%	-4.8	-37.8	+79.1	-56.0

¹⁾ L. Szandtner Pál dr. egyetemi tanárnak a pályaválasztás kérdésével egyébként is intenzíven foglalkozó „Érettségizőink számának és pályaválasztásának fontosabb kultur- és szociálpolitikai tanulságai“ c. művét. (31—32. lap.)

E három kar közül tehát a bölcsészeti kar az, amelynek még most is nagyobb a létszáma, mint a háború előtt volt. Ha az újabb adatgyűjtés rendszerét, amely a *más főiskolán* beiratkozott rendkívüli bölcsészettanhallgatókat nem veszi számba, becslés szerint az 1913/14. tanévre is alkalmazzuk, akkor itt is nem 79%-os, hanem *legalább 120—130%-os* növekedést állapíthatunk meg, ami a fentebb a középiskolai tanári pályára nézve mondottakat még jobban megerősíti.

Nem sokkal vigasztalóbb a helyzet a békeévhez viszonyítva a joghallgatóknál sem; itt azonban figyelembe kell vennünk, hogy a jogi karon a békeévekben a régi Magyarországon jóval többen iratkoztak be külön *csak államszámviteltanra*, mint manap; az akkori időben legalább néhány száz fő volt ezeknek a *nem jogi oklevélre* törekvő hallgatóknak a száma, míg a legutóbbi tanévben folyton csökkent a számuk: 1929/30-ban még 214 ilyen hallgatót számlálhattunk össze, 1932/33-ban már csak 87-et. Ennek figyelembevételével mondhatjuk, hogy a *jogi oklevél megszerzésére* törekvő joghallgatók száma (tehát a külön államszámviteltanra iratkozottakat nem számítva) *legfeljebb egy nívón áll a háború előtti tanév létszámával*, de semmiesetre sem nagyobb annál. Jóval kevesebb, mint a nevezett békeévben volt, az orvostanhallgatók száma és még inkább a műegyetemi hallgatóké; ez utóbbiak létszáma, úgylátszik, már a mai Magyarország szűkebb méretéhez szabott helyes arány szerint kezd kialakulni.

Az egyetemi életnek egyik sokat vitatott kérdése a központosítás s az ezzel szemben álló irány, a vidéki egyetemek fejlesztése. Tudománypolitikánk az utóbbi időben, főképp a vidéki kulturális gócpontok fejlesztése és a budapesti egyetem zsúfoltságának csökkentése miatt, inkább ez utóbbi felé törekedett. Ennek az eredménye az, hogy a vidéki egyetemek hallgatólétszáma öt év alatt 30—35%-kal gyarapodott, míg a budapestié 8%-kal visszaesett. (L. a III. sz. grafikont.) Az 1925/26. tanév óta pedig a szegedi egyetem fejlődött legerősebben: 60%-on felül gyarapodott hallgatóinak a száma.

Hogy vidéki egyetemeinken milyen karok felé irányult ez az áramlás, szintén érdekes vizsgálnunk. A kevésbé népes hittudományi karok általában gyarapodtak, különösen a református hittudományi kar (Debrecen), amelynek létszáma öt év alatt kétszeresére nőtt. A gyógyszerészeti tanfo-

főiskolákon az izraelita vallású hallgatók aránya a népességi aránynak (5,1%) csaknem háromszorosát éri el.

A hallgatók anyanyelvére vonatkozó kérdéssel kapcsolatban újrendszerű adatgyűjtésünk a *nyelvtudás*ra is kiterjeszkedik. A magyar anyanyelvű hallgatóknak ezúttal is több, mint fele részben vallotta azt, hogy idegen nyelvet is tud: az arány az I. évfolyamon azonban csak 41,7%, míg a IV. évfolyamon 51,4%; (a beszélt nyelvekre és azok számára nézve l. a 2. sz. táblát). A férfihallgatók közül 42,9% tudott valamely idegen nyelven, míg a nőhallgatók közül 63,6%; így németül a férfihallgatók 38,4%-a, a nőhallgatók 60,3%-a, franciául a férfihallgatók 11,0%-a, a nőhallgatók 30,3%-a tud, sőt az angol nyelvnél is 7,6% áll a nők 11,4%-os arányával szemben. A nőhallgatóknál mutatkozó ez a kedvezőbb eredmény jobb társadalmi és tanulmányi viszonyaiknak következménye, valamint annak, hogy nagyobb részük (mintegy 70%-uk) az éppen nyelvtanítással is foglalkozó bölcsészeti karnak, illetőleg egyéb tanárképzőnek a hallgatója.

A családi kötelékben élő vagy élt hallgatók száma évről-évre apad: 1930/31-ben 3,8%, 1931/32-ben 3,2% és 1932/33-ban 2,9% a nő, férjes, özvegy, illetve elvált hallgatók aránya. A csökkenés részben onnan ered, hogy több olyan szakon, amelyen általában mindig nagyobb számmal szerepelnek ezek a hallgatók (államszámviteltan, bölcsészeti kar, közgazdaságtudományi kar, gyógyszerészeti tanfolyam), egyébként is csökkent a létszám.

A családi viszonyokra vonatkozó kérdések közül még ki kell emelnünk azokat, amelyek a szülők életbenlétére, a hallgatók atyjának a háborúban való részvételére és a hallgatók testvéreinek a számára vonatkoznak. A hallgatók közt 4.365 (27,7%) volt az összes árvák száma; az apjuk halála révén félérvák száma 18,6%-ról 18,3%-ra csökkent, az anyjuk halála révén félérváké pedig 5,9%-ról 6,2%-ra emelkedett. A teljesen árvák (3,2%) és az atyjuk halála révén félérvák együttes számából (kereken 3.400) egyötöd rész jut a hadiárvákra, akiknek a száma növekvőben van: az

1930/31-i 3,2%-kal szemben legutóbb 4,4% volt az arányuk. A háborúban elesett hadviseltek gyermekei ugyanis egyre nagyobb számmal érik el a 18 éves, illetőleg magasabb korévet s így mind többen kerülnek a főiskolai hallgatók közé.

A hallgatók testvéreinek számáról szóló adatok, éppúgy, mint a szülők életbenlétét feltüntetők, a demográfiai vonatkozásokon kívül már inkább szociális viszonylatban érdekesek. A mai nehéz viszonyokra mutatnak rá így azok az adatok, amelyek a több testvérrel bíró hallgatók számának az évről-évre való csökkenését tüntetik fel.

		A hallgatók, akiknek				
		testvérük nincs	1-2	3-4	5-6	7 v. több
		testvérük van				
1930/31	..	2.417	8.014	3.785	1.304	538
	%	15,1	49,9	23,6	8,1	3,3
1931/32	..	2.568	8.139	3.574	1.223	498
	%	16,1	50,9	22,3	7,6	3,1
1932/33	..	2.684	8.268	3.285	1.094	435
	%	17,0	52,4	20,8	7,0	2,8

A testvérrel nem bíró, illetőleg csak 1—2 testvérrel bíró hallgatók száma tehát az utóbbi években fokozatosan emelkedett, míg a három vagy több testvérrel bíróké állandóan fogyott. Ha évfolyamok szerint vizsgáljuk ezeket az adatokat, azt látjuk, hogy a felső évfolyamokon egyelőre még elég magas a több testvérrel bírók aránya, azaz magasabb, mint az alsó évfolyamokon; így az I. évfolyamon 27,7%, a IV. évfolyamon 33,4% azok száma, akiknek 3-nál több testvérük van. Az újonnan felvett hallgatók közé azonban — a gazdasági okon kívül jelezve azt, hogy az értelmiségi osztály körében fogy a népes családok száma — egyre nagyobb számmal kerülnek a kevésbé népes (legfeljebb 3 gyermekkel bíró) családokból származók, s így természetes, hogy a későbbi években már a felső évfolyamokon is mindinkább a kisebb családból származók javára fog billenni a mérleg és az I. és a IV. évfolyam aránya közt mutatkozó eddigi különbség is el fog tűnni.

II. A főiskolai hallgatók szociális és tanulmányi viszonyai az 1932/33. tanévben.

Les conditions sociales et scolaires des étudiants des Hautes Ecoles hongroises dans l'année scolaire 1932—33.

Résumé. Les statistiques relatives à la condition sociale des étudiants, indiquant la répartition par profession des parents, les personnes qui font vivre les étudiants, les conditions de logement et d'alimentation de ceux-ci et les secours demandés, nous renseignent sur les milieux dont sort la jeunesse universitaire et sur sa situation matérielle. Les enquêtes exécutées à ce sujet ont une importance particulière depuis le démembrement de la Hongrie, car le pays, économiquement affaibli de ce fait, ne pouvant plus occuper qu'un nombre restreint de travailleurs intellectuels, est obligé de diminuer le nombre des étudiants. D'autre part, le gouvernement doit avoir des renseignements exacts sur les conditions des étudiants, afin que les jeunes gens de talent, nécessaires pour remplacer les vieux dans les carrières intellectuelles, ne soient pas obligés d'abandonner leurs études pour des raisons d'ordre matériel.

Pendant l'année scolaire 1932—33 (tableaux 1 et 3, graphique 1), 12,3% des étudiants étaient de familles d'agriculteurs; 15,9%, de familles appartenant à la catégorie „mines et industrie”; 19,5% appartenaient aux classes exerçant des professions de la catégorie „commerce, crédit, communications, transport”; 34,5% étaient fils (ou filles) d'employés publics ou de personnes exerçant des professions libérales; 16,5% étaient enfants de retraités; 1,3%, de personnes appartenant aux autres couches de la population.

Pendant les années scolaires 1927—28 et 1932—33, les parents d'étudiants se répartissaient ainsi au point de vue du caractère de l'emploi:

	Indépendants	Employés	Personnel auxiliaire
1927—28	29,8%	61,2%	8,1%
1932—33	25,7%	61,0%	13,3%

On voit donc que parmi les parents d'étudiants, la proportion du personnel auxiliaire était notable; il en était de même des retraités. A cause de la longue crise économique, les fils de ces gens-là ne peuvent guère espérer s'établir dans les professions libérales.

Quant aux ressources familiales des étudiants, on constate que, pendant l'année scolaire 1932—33, 85,4% en étaient entretenus par leur père ou leur mère; 7,2% travaillaient pour compléter les sub-

sides familiaux; 7,4%, n'ayant aucun subside de cette sorte, vivaient de leur travail.

Le tableau 4 et les graphiques II et III, relatifs au logement et à l'alimentation des étudiants, indiquent l'appauvrissement général, le nombre des étudiants habitant en garni et mangeant dans des restaurants ayant diminué d'année en année.

D'après les données (tableau 1) concernant les secours reçus par les étudiants, et qui contribuent à mettre en lumière les conditions sociales de ceux-ci, pendant l'année scolaire 1932—33, 55,4% des étudiants ont obtenu du secours. Ce sont les droits scolaires et les frais médicaux et d'alimentation qui causent le plus de soucis aux étudiants pauvres; chaque année, on voit s'accroître le pourcentage de ceux qui, pour couvrir de telles dépenses, ont demandé à être secourus.

On voit, par les données relatives aux études supérieures, indiquant l'instruction préalable des étudiants, les Facultés choisies par eux, les résultats scolaires, les principaux obstacles ayant empêché la poursuite normale des études et le nombre des étudiants ayant terminé leurs études (tableaux 1, 2, 5, 6, 7), que, toutes les années, environ 90% des débutants ont un diplôme de baccalauréat. Pendant la dernière année scolaire, 62,6% des débutants sont, aussitôt après avoir obtenu ce diplôme-là, entrés aux Hautes Ecoles; 19,8% n'y entrent qu'après une pause d'un an; 5,6%, respectivement 12,0%, après une pause de deux ans et de trois ans ou plus.

Le nombre des bacheliers entrés immédiatement après le baccalauréat aux Hautes Ecoles accuse, pour les cinq dernières années, une diminution: il est tombé de 51,1% à 41,3%. Pendant l'année scolaire 1932—33, il y avait, parmi les étudiants de Ire année, 264 ayant déjà poursuivi, sans les terminer, des études supérieures d'autre sorte; en outre, on comptait parmi ceux-là 203 personnes ayant déjà obtenu un diplôme supérieur. La majeure partie des étudiants qui, abandonnant leurs études supérieures, sont passés à une autre Faculté, étaient inscrits à la Faculté de droit.

Parmi les étudiants inscrits au cours de l'année scolaire 1932—33, le nombre des semestres d'étude perdus par suite de changement de Faculté, d'insuc-

cès scolaire ou de non-présence aux examens, a été de 3.600. En outre, 13,7% des étudiants avaient eu un retard de quelques semestres pour cause de maladie, de manque de moyens matériels nécessaires, ou pour d'autres raisons.

En ce qui concerne les résultats scolaires, on constate qu'en moyenne (non compris les élèves de théologie), 70 à 72% des étudiants de 1re année réussissent à obtenir un diplôme supérieur. Ces dernières années, des Hautes Ecoles de Hongrie, il sortait en moyenne, par an, 2.780 étudiants diplômés (non compris ceux qui avaient déjà un diplôme d'autre sorte). Comme le recensement de 1930 a trouvé, en Hongrie, 80.649 personnes pourvues d'un diplôme de Haute Ecole (non compris celles ayant un diplôme de théologie), la proportion des gens ayant obtenu un diplôme supérieur représente 3,3 à 3,4% par an. C'est cela qui, avec la grave crise économique, est la principale cause du fait que le nombre des chômeurs intellectuels a tant augmenté ces dernières années.

*

A hallgatóság szociális viszonyaira vonatkozó kutatásoknak két szempontból kell jelentőséget tulajdonítanunk. Nem érdektelen elsősorban annak ismerete, hogy értelmiségünk felső rétegének utánpótlásában az egyes társadalmi osztályok milyen mértékben működnek közre, milyen szerepet játszik a társadalmi kapillaritásnak s maga az értelmiségi osztály törzse milyen új hajtásokkal biztosítja térfoglalását. Másrészt tanulmányi szempontból is mind fokozottabb jelentősége van annak, hogy a hallgatóság rendelkezik-e a nélkülözhetetlen anyagi eszközökkel. A megélhetés gondja napjainkban igen sok hallgatót gátol képességeinek és munkaerejének teljes kifejtésében, aminek következtében nemcsak a tanulmányi eredmény értéke szenved, de gyakran a tanulmányi idő is többé-kevésbé kitolódik.

A szociális viszonyokról főbb vonásokban a hallgatók szüleinek foglalkozási megoszlását ismertető adatok tájékoztatnak. Ezek után vizsgáljunk meg a hallgatók megélhetési viszonyait, tehát, hogy kik gondoskodnak eltartásukról, hol laknak és étkeznek, valamint milyen fontosabb szükségletekben szenvednek hiányt.

Az idevonatkozó kutatások fontosságára hazánkban Laky Dezső hívta fel első ízben a figyelmet, aki „A magyar egyetemi hallgatók statisztikája 1930” című tanulmányában a vizsgálódások útirányait is pontosan megjelölte.

1. A hallgatók származási viszonyaira vonatkozó adatokat először az egyes foglalkozási főcsoportok szerint való tagolásban vizsgáljuk. Az 1. sz. táblán közölt adatok szerint az 1932/33. tanév II. félévében az összes hallgatók 12,3%-ának a szülője östermelő, 15,9%-é bányászati és ipari, 19,5%-é kereskedelmi, hitel és közlekedési foglalkozású, 34,5%-é közalkalmazott és szabadfoglalkozású értelmiség, 16,5%-é nyugdíjas és 1,3%-nak a szülője egyéb foglalkozású volt.

Az előző tanévek idevonatkozó eredményeinek összehasonlítása alapján (lásd 3. sz. táblát) azt látjuk, hogy az összes főiskolai hallgatók között mind nagyobb hányaddal szerepelnek a közszolgálathoz és a szellemi szabadfoglalkozásokhoz, a nyugdíjasokhoz, valamint a kereskedelem, hitel és közlekedési foglalkozásokhoz tartozó szülők gyermekei, tehát azoké a csoportoké, amelyek már eddig is legnagyobb hányaddal szerepeltek a főiskolákon. Az östermelés, a bányászat és ipar térfoglalása ezzel szemben évről-évre hátrább szorult. Ezek az adatok azt mutatják tehát, hogy az évek óta tartó gazdasági válság legnagyobb mértékben e két termelőnek nevezett foglalkozási ágat sújtotta.

Az eddig ismert adatok a hallgatók összes számára vonatkoztak s azok így átlageredményeknek mondhatók. Az egyes tudománykarok szerint csoportosított hallgatók összetétele ettől természetesen lényegesen eltér. Az östermelés részesedése az utolsó tanévben legnagyobb (31,1%) volt a hittudományi karokon és főiskolákon, valamint a gazdasági főiskolákon (26,6%), legkisebb pedig a műegyetemen (3,6%). A többi főcsoport jelzőszámainál ilyen nagy szélsőségek nem észlelhetők. A bányászat és ipar keretében a maximumot 26,4%-kal a műegyetemen, a minimumot pedig 7,4%-kal a gyógyszerészeti tanfolyamon találjuk. A kereskedelem, hitel és közlekedés a közgazdaságtudományi kar hallgatói között 25,6%-kal részesedik, a gazdasági főiskolákon pedig 10,6%-kal. A közszolgálat és a szabadfoglalkozások aránya a gyógyszerészeti tanfolyamokon 52,8%, a közgazdaságtudományi karokon pedig 24,1%. A nyugdíjas szülők gyermekei az egyes tudománykarokon 12,5–20,7%-kal szerepelnek.

Arra nézve, hogy a magasabb évfolyamokon az egyes foglalkozási főcsoportok arányszáma hogyan módosul, megállapít-

hatjuk, hogy a kereskedelem és hitel, valamint a közlekedés körébe tartozó hallgatók aránya a felsőbb évfolyamokon csökken, minden más foglalkozásé pedig kisebb mértékben emelkedik. Azt látjuk tehát, hogy a kereskedelem és közlekedés csoportjából az utóbbi évek folyamán fokozódó számban keresi fel az ifjúság a főiskolákat, tanulmányaik folytatása során azonban kevés kitartást mutatnak s tömegük a magasabb évfolyamokban mindinkább ritkul.

A hallgatóság társadalmi tagozódását még továbbmenően is megvilágíthatjuk azokkal az adatsorokkal, amelyek feltűntetik, hogy a hallgatók között — úgy egész tömegükben, mint tudányszakok szerint való csoportosításukban — milyen arányban vannak azok, akiknek szülője a megfelelő munkakörben önálló, tisztviselő vagy segédszemély. Ebben a tekintetben a társadalmi kapillaritás állandó fokozódása észlelhető, amennyiben a segédszemélyzet térfoglalása évről-évre erőteljesebbé válik; ezt a következő adatok mutatják:

	Önálló	Tisztviselő	Segédszemély
1927/28	29,8	62,1	8,1
1928/29	28,6	61,5	9,9
1929/30	27,4	61,1	11,5
1930/31	27,5	61,3	11,2
1931/32	27,2	60,5	12,3
1932/33	25,7	61,0	13,3

Látjuk tehát, hogy az önállóak aránya öt év alatt 4,1-del, a tisztviselőkké pedig 1,1-del apadt. Ha még figyelembe vesszük, hogy az önálló kis egzisztenciák gazdasági helyzete sok esetben alig kedvezőbb vagy esetleg még rosszabb is, mint a segédszemélyzeté, az értelmiségi középosztály fel-frissítésének folyamatát igen gyors üteműnek kell mondanunk. A fejlődésnek ez az iránya a szellemi munkanélküliség szempontjából aligha mondható kedvezőnek. Bizonyos mértékig a szülők foglalkozási megoszlása ad arra magyarázatot, hogy miért emelkedik rohamosan azoknak a hallgatóknak a száma, akik már egyetemi éveik alatt is támogatásra szorulnak, tanulmányaik befejezése után pedig — a diák-szociális intézmények támogatásától is el-esvén — megélhetésüket saját erejükből átmenetileg, az elhelyezkedés, állaskeresés idejére sem tudják megfelelően biztosítani.

A szülők munkaköri beosztását tudományszakok szerint a következő adatok szemléltetik:

	Tanév	Önálló	Tisztviselő	Segédszemély
Hittudományi kar és főiskolák	1929/30	43,6	37,6	18,8
Jog- és államtudományi kar	1929/30	40,6	35,4	24,0
Orvostudományi kar	1929/30	25,9	63,4	10,7
Bölcseleti kar	1932/33	23,1	65,3	11,6
Gyógyszerészeti tanfolyam	1929/30	29,2	58,7	12,1
Közgazdaságtudományi kar	1932/33	28,2	61,3	10,5
József-műegyetem	1929/30	19,6	69,3	11,1
Jogakadémiák	1932/33	19,2	68,2	12,6
Gazdasági főiskolák	1929/30	24,6	72,3	3,1
Egyéb főiskolák	1932/33	20,8	75,5	3,7
	1929/30	30,7	56,7	12,6
	1932/33	30,4	51,3	18,3
	1929/30	22,9	66,9	10,2
	1932/33	20,4	70,4	9,2
	1929/30	28,6	62,4	9,0
	1932/33	27,1	61,3	11,6
	1929/30	34,8	56,4	8,8
	1932/33	30,7	58,6	10,7
	1929/30	22,5	65,4	12,1
	1932/33	19,0	65,1	15,9

Adataink arra is kiterjednek, hogy a hallgatók közül hányan vannak olyanok, akiknek már a szülője is főiskolát végzett, továbbá, hogy szülők milyen foglalkozási ágakban működnek. Az ismert utolsó tanévben összesen 4.769 főiskolai végzettségű szülőtől származó hallgatót vettünk számba s közülük 1.456 I. évfolyamú volt. A foglalkozási megoszlásból viszont kiténik, hogy a szülők 64,4%-a közalkalmazott és szabadfoglalkozású értelmiség, 17,1%-a nyugdíjas tisztviselő volt, az egyéb foglalkozási ágakra pedig együttvéve csak 18,5% jutott. Ez utóbbi csoport abszolút számban 884-et tett, akik közül azonban 675 foglalkozási körében szintén tisztviselő volt. Az elmúlt három év folyamán a főiskolai végzettségű szülőkől származó hallgatók összes száma a következőképpen alakult:

	1930/31	1931/32	1932/33
Östermelő összesen	372	350	328
Ebből tisztviselő	201	176	172
Bányászat és ipar összesen	217	252	209
Ebből tisztviselő	176	186	169
Kereskedelem és hitel összesen	105	116	109
Ebből tisztviselő	91	103	97
Közlekedés összesen	199	205	237
Ebből tisztviselő	198	202	237
Köztisztviselő, katonatiszt	984	1.104	1.142
Pap, tanár, tanító	892	899	890
Másféle értelmiség	1.053	1.011	1.038
Nyugdíjas köztisztviselő (pap, tanár, tanító is)	691	670	666
Egyéb nyugdíjas tisztviselő	149	157	149
Egyéb	14	5	1
Összesen	4.676	4.769	4.769

1. A hallgatók szüleinek foglalkozása; a hallgatók szükségletei és érettségi bizonyítványa 1932/33-ban.
Profession des parents des étudiants; besoins et diplômes de bachelier des étudiants en 1932-33.

Table with multiple columns: Főiskola, évfolyam; A hallgatók szüleinek foglalkozása; A hallgatók közül; Abszolút számban; Százalékban; Évfolyamok szerint; Par facultés; Suivant les années d'étude.

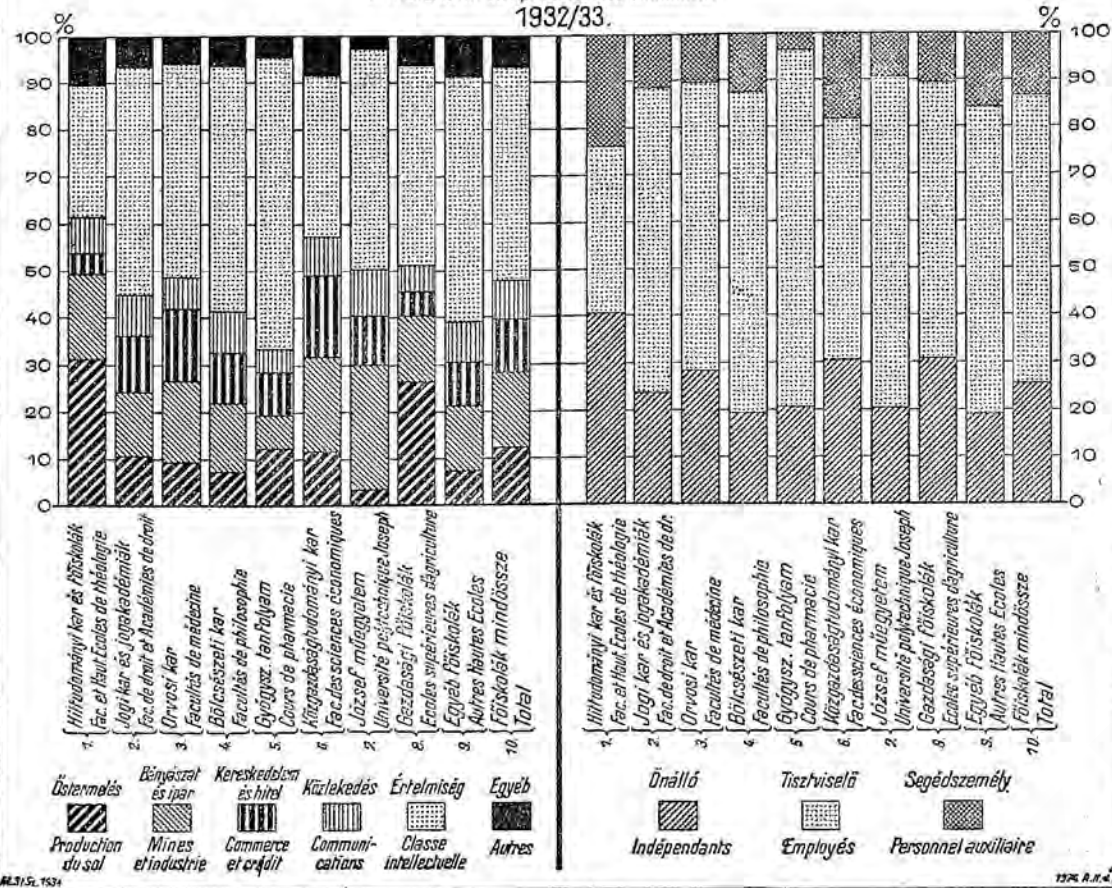
* Traduction française plus bas.
1) Az egyes szükségletek megnevezésénél minden hallgató annyiszor szerepel, ahány szükségletet igényelt.
2) Ebből 1491 hallgató fogkezelést igényelt.
3) Ebből 3839 hallgató tankönyv-, 4011 vizsgadíj-, 1543 szigorlati díj és 1 hallgató egyéb segélyt igényelt.

2. A hallgatók az eltöltött tanulmányi idő szerint 1932/33-ban.
Les étudiants en 1932-33, suivant leurs semestres.

Table with multiple columns: A hallgatók közül; fősikolai oklevele nincs; fősikolai oklevele van; tanulmányait - anyint interrompu leurs études; Abszolút számban; Százalékban.

I. A HALLGATÓK SZÜLEINEK FOGLALKOZÁSA.

Profession des parents des étudiants. 1932/33.

2. A hallgatók eltartói. Ebből a szempontból a hallgatót három főcsoportra oszthatjuk, úgymint a mások által teljesen eltartottakra, a magukat részben és a teljesen önállóan fenntartó hallgatókra. A túlnyomó többség — utolsó tanévben 85,4% — eltartásáról teljesen mások, főképp a szülők és rokonok gondoskodnak. A hittudományi tanulmányokat folytató hallgatók jelentős részét pedig a szemináriumok és rendházak tartják el.

A részben eltartottak csoportját azok a hallgatók alkotják, akik valamelyes szülői, rokon vagy egyéb támogatáson kívül főképp keresményükből élnek. Így tartja fenn magát az összes hallgatók 7,2%-a, akik közül 29-nek vagyona is van. Legnagyobb figyelmet szociális szempontból a hallgatóknak az a csoportja érdemel, amelyik teljesen saját erejére van utalva. Adatgyűjtésünk a legutolsó tanévben 1.162 ilyen hallgatót vett számba, akik az összes

hallgatók 7,4%-át teszik. Bár arányszámuk évről-évre erősen apad (1931/32-ben 9,4%, 1930/31-ben 11,7%), még mindig igen magasnak kell mondanunk azoknak a számát, akik idejük jelentékeny részét nem a tanulásra, hanem a megélhetési és tanulmányi költségek biztosítására kénytelenek fordítani.

Hasonló helyzetben vannak azok is, akik a szűkös szülői vagy rokon támogatást keresetükből egészítik ki. Általában a kereső hallgatók aránya lényegesen visszaesett, ami azonban egyáltalán nem jelent javulást a hallgatók anyagi helyzetében. Ha a keresetre szoruló hallgatók nem jutnak munkához, annak következtében csak nyomoruk fokozódik, de tanulási lehetőségük aligha.

3. A lakásviszonyokat tekintve, 1932/33-ban a hallgatók felerésze (49,0%) szüleinél, 5,3%-a rokonoknál, 3,7% saját éves lakásában lakott; az internátusokban lakók

3. A hallgatók szüleinek foglalkozása 1929/30—1932/33-ban.

Profession des parents des étudiants en 1929-30, 1930-31, 1931-32 et 1932-33.

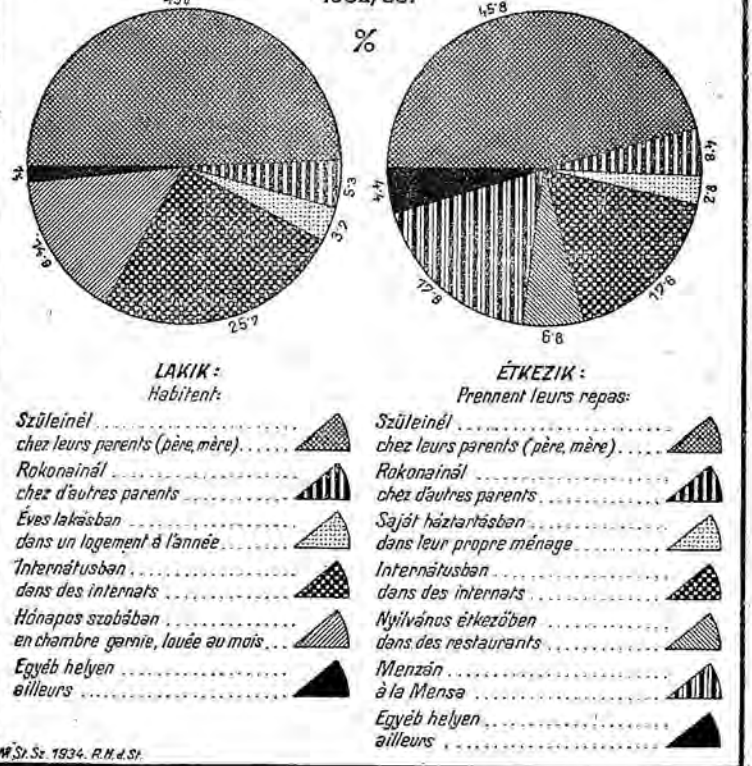
Tanév — Années scolaires	A hallgatók összes száma Nombre total des étudiants	Östermelés Production du sol	Bányászat és ipar Mines et industrie	Kereskedelem, hitel és közlekedés Commerce, crédit, communications et transports	Közalkalmazottak és szabadfoglalkozásúak Services publics et professions libérales	Nyugdíjasok Retraités	Egyéb foglalkozásúak Autres professions
1929/30. Szám — Nombres	15.497	2.083	2.700	2.733	5.208	2.512	261
%	100,0	13,5	17,4	17,6	33,6	16,2	1,7
1930/31. Szám — Nombres	16.053	2.137	2.828	2.902	5.351	2.611	224
%	100,0	13,3	17,6	18,1	33,3	16,3	1,4
1931/32. Szám — Nombres	16.002	2.026	2.739	3.066	5.377	2.566	228
%	100,0	12,7	17,1	19,2	33,6	16,0	1,4
1932/33. Szám — Nombres	15.766	1.934	2.506	3.076	5.445	2.594	211
%	100,0	12,3	15,9	19,5	34,5	16,5	1,3

aránya 25,7%, a hónapos szobát bérlőké pedig 14,9% volt. A fejlődés irányára nézve megjegyezhetjük, hogy a szülőknél lakó hallgatók száma erőteljesen, a rokonoknál és internátusokban elhelyezettek pedig kisebb mértékben emelkedik, amivel szem-

csak 7,8% lakik hónapos szobában, míg Debrecenben 20,6, Pécsen 24,9 és Szege-den 26,5%. A szülőknél vagy rokonoknál viszont a budapesti egyetem hallgatói közül laknak többen (68,3%), mint a vidéki egyetemeken (Debrecenben 48,6, Pécsen

II. A HALLGATÓK LAKÁS- ÉS ÉTKEZÉSI VISZONYAI.

Où les étudiants habitent et prennent leurs repas. 1932/33.

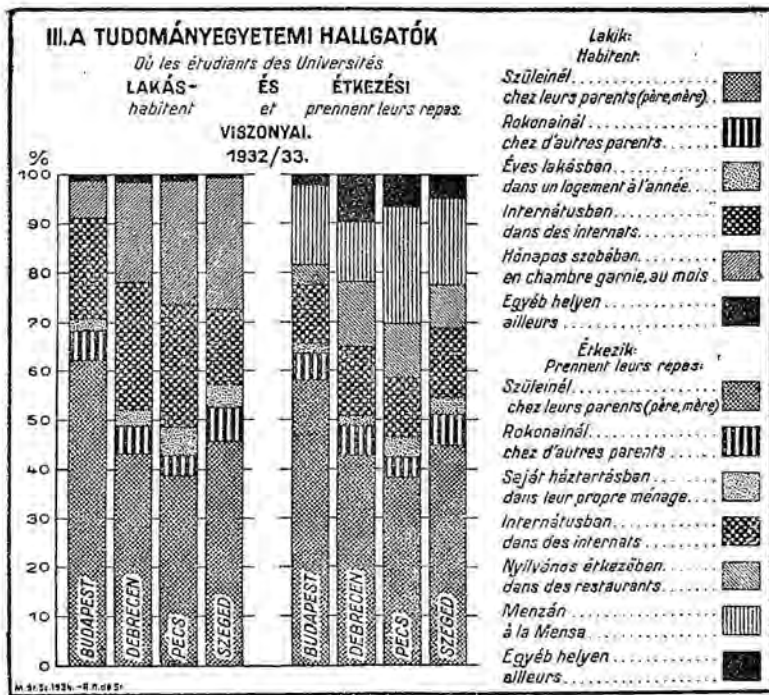

ben az éves lakást és hónapos szobát bérlőké csökken. Természetes következménye ez a gazdasági helyzet alakulásának. A gyengébb viszonyok között élő hallgatók igyekeznek az aránylag olcsó internátusokban elhelyezkedni; akiknek pedig ez nem sikerül, azoknak egyrésze többet magával olcsó hónapos szobát bérel, más része pedig a közeli községekben lakó szüleinél marad, ahonnan naponta bejár a főiskola székhelyére.

A katonahallgatók számának csaknem teljes lemorzsolódásával kapcsolatban a laktanyában lakó hallgatók száma is egészen jelentéktelenné vált.

A hallgatók lakásviszonyai lényegesen mások Budapesten, mint a vidéki egyetemeken. (Lásd a 3. számú grafikont.) Budapesten a tudományegyetemi hallgatók közül

M. St. Sz. 1934. R. H. 4. S. 1.

42.8 és Szegeden 52.4%). Ez a körülmény természetes magyarázatot talál az egyetemi oktatás decentralizására való törekvésben s ma már adataink alapján azt mondhatjuk, hogy ez a célkitűzés nagy vonásokban meg is valósult. Bizonyítják ezt azok az adatsorok is, amelyek a szülők lakóhelyét tüntetik fel. Ebből azt látjuk, hogy a budapesti tudományegyetem hallgatósa 69.6%-ban Budapestről és Pest-vármegyéből (főképp Budapest közvetlen környékéből) rekrutálódik.

Igen érdekes megállapításokra juthatunk még a hallgatók lakásviszonyait ismertető adatok alapján, ha azt kutatjuk, hogy a szüleiknél lakó hallgatók közül hányan laknak a főiskola székhelyén és hány hallgatónak kell az előadások látogatása miatt naponta vidékről beutazni. Ebből a szempontból ismét a budapesti tudományegyetem van a legkedvezőbb helyzetben, mert a szülőknél lakó összes hallgatók közül csak 15.5% nem lakik Budapesten (túlnyomórésztük a Nagy-Budapesthez tartozó községekben lakik), míg a debreceni egyetem ugyanilyen hallgatói közül 28.6%, Pécsen 55.3% és Szegeden 50.2% vidéken lakik. A legkedvezőtlenebb ebből a szempontból a jogakadémiákon a helyzet, ahol a szülőknél lakó hallgatók 64.3%-a lakik más községben, mint az iskola székhelye. Ezek az adatok mind-

addig tanulmányi szempontból sem keltenek aggodalmat, amíg a hallgatók lakóhelye és a főiskola székhelye között — a közlekedési lehetőségek (gyorsaság, a járatok sűrűsége) figyelembevételével — nincs nagyobb távolság. Olyan esetekben azonban, mikor a hallgató csak több órás utazással közelítheti meg a főiskola székhelyét, sőt amikor több vármegye vagy egész ország rész választja el attól, a főiskolával való szorosabb kapcsolat nem képzelhető el. Amint pedig alább látni fogjuk, az ilyen hallgató sem ritka.

Tudománykarok szerint vizsgálva az adatokat, a vidéken (nem a főiskola székhelyén) lakó hallgatók túlnyomó többségét a jogi karokon és a jogakadémiákon találjuk. A budapesti jogi kart ebből a szempontból figyelmen kívül hagyhatjuk, egyrészt, mert a szüleiknél lakó joghallgatók 81.4%-a Budapesten lakik, másrészt, mert a fennmaradó rész kevés kivétellel a fővároshoz csatlakozó községekből kerül ki. Debrecenben azonban a szülőknél lakó joghallgatók 44.5%-a, Pécsen 69.5%-a, Szegeden 67.7%-a és a jogakadémiákon 64.3%-a nem a főiskola székhelyén lakik s ennek a nagy tömegnek mintegy felereése a főiskolától oly nagy távolságra, hogy az előadások rendszeres hallgatása teljesen kizártnak látszik.

Az adatokból tehát megállapíthatjuk, hogy évenként több, mint 500 joghallgató a vidéki egyetemeken és a jogakadémiákon az előadások látogatása nélkül is többé-kevésbé eleget tud tenni tanulmányi kötelezettségének. Feltűnően magas ez a szám, ha figyelembe vesszük, hogy a budapesti jogi karon az ilyen esetek szórványosan fordulnak elő, más tudománykarokon pedig egészen ritkán. Bizonyára a tanulmányok így módon való folytathatásának a lehetősége is egyik oka annak, hogy a mai viszonyok között éppen a joghallgatók száma emelkedik évről-évre.

Adatgyűjtésünk a hallgatók lakásának minőségét is tudakolja, természetesen a hallgatók szubjektív mérlegelése alapján. Idevonatközön általában nem nyilvánul meg sok panasz, amennyiben a legutolsó tanévben az összes hallgatók közül csak 1.0% minősítette lakását nem megfelelőnek s ez a csoport az előző években sem volt számottevően nagyobb. Sokkal jelentősebb azoknak az aránya, akik lakásukat ugyan nem egészen megfelelőnek, de még tűrhetőnek mondják (1930/31-ben 12.5, 1932/33-ban 13.8%). A legtöbb kifogás a lakások túlszűfoaltságával szemben merül fel.

A hallgatók lakásviszonyait illetően még az internátusokban és hónapos szobákban elhelyezkedett hallgatókról rendelkezünk szociális szempontból figyelmet érdemlő adatokkal. Az internátusban lakó hallgatók közül az 1932/33. tanévben lakásukért 6.4%, teljes ellátásukért 24.9% kedvezményes díjat fizetett, 3.4% pedig

lakásáért és ugyancsak 3.4% teljes ellátásáért semmit sem fizetett. Az előző évekkel szemben a kedvezményes díjat fizető hallgatók aránya mindkét csoportban emelkedik, az ellenszolgáltatás nélkül el látottaké pedig csökken.

Már előbb említettük, hogy a hónapos szobában lakó hallgatók száma évek óta állandóan apad. A lakótársak száma szerint vizsgálva az adatokat pedig azt látjuk, hogy az egyedül lakó hallgatók aránya az utolsó három tanév alatt 52.2%-ról 45.2%-ra esett vissza, azoké pedig, akik másodmagukkal laknak együtt, 41.1-ről 44.1%-ra, a harmadmagukkal lakóké 5.8-ról 8.8%-ra, a negyed vagy többekkel együtt lakóké 0.9-ről 1.9%-ra emelkedett. Az általános elszegényedés jelei tehát ezen a téren is észlelhetők.

Adataink a hallgatók lakásviszonyait szüleik foglalkozása szerint való részletezésben is ismertetik (lásd 4. sz. táblát). Az adatok az előző tanév eredményeitől csak

4. A hallgatók lakása és étkezése 1932/33-ban. — Logement et alimentation des étudiants en 1932—33.

Szülők foglalkozása Profession des parents	A hallgatók közül — Etudiants																												
	habitants										prenant leurs repas																		
	lakik					étkezik					lakik					étkezik					étkezik								
Östermelés*)	Abszolút számban — Nombres absolus																												
	1934	392	129	105	827	444	7	3	25	2	375	122	78	599	103	203	403	2	8	27	14								
Bányászat és ipar	2506	1208	150	88	642	375	13	5	23	2	1102	134	75	462	58	154	479	6	6	15	15								
Kereskedel. és hitel	1772	1047	106	55	231	309	10	2	12	—	979	98	45	160	51	135	278	5	1	12	8								
Közlekedés	1804	769	69	35	270	144	5	2	9	1	712	60	26	193	22	45	230	3	1	7	5								
Értelmiség	7172	3813	344	248	1765	939	35	5	22	1	3611	206	182	1151	182	495	1160	20	11	27	27								
Egyéb	1078	494	41	51	318	143	9	3	18	1	445	31	44	210	18	44	252	5	5	19	5								
Összesen	15766	7723	839	582	4053	2354	79	20	109	7	7224	751	450	2775	434	1076	2802	41	32	107	74								
Százalékban — En %																													
Production du sol	100.0	20.3	6.7	5.4	42.7	22.9	0.4	0.2	1.3	0.1	19.4	6.3	4.0	31.0	5.3	10.5	20.9	0.1	0.4	1.4	0.7								
Mines et industrie	100.0	48.2	6.0	3.5	25.6	15.0	0.5	0.2	0.9	0.1	44.0	5.4	3.0	18.4	2.3	6.2	19.1	0.2	0.2	0.6	0.6								
Commerce et crédit	100.0	59.1	6.0	3.1	13.0	17.4	0.6	0.1	0.7	—	55.2	5.5	2.5	9.0	2.9	7.6	15.7	0.3	0.1	0.7	0.5								
Commun. et transp.	100.0	58.9	5.3	2.7	20.7	11.0	0.4	0.2	0.7	0.1	54.6	4.6	2.0	14.8	1.7	3.5	17.6	0.2	0.1	0.5	0.4								
Professions intellect.	100.0	53.1	4.8	3.5	24.6	13.1	0.5	0.1	0.3	0.0	50.3	4.3	2.5	16.0	2.5	6.9	16.2	0.3	0.2	0.4	0.4								
Autres	100.0	45.8	3.8	4.7	29.5	13.3	0.8	0.3	1.7	0.1	41.3	2.9	4.1	19.5	1.7	4.1	23.4	0.4	0.4	1.8	0.4								
Total	100.0	49.0	5.3	3.7	25.7	14.9	0.5	0.1	0.7	0.1	45.8	4.8	2.8	17.6	2.7	6.8	17.8	0.3	0.2	0.7	0.5								

*) Traduction française plus bas.

annyiban mutatnak eltérést, hogy a szülőknel és az internátusokban lakó hallgatók aránya minden foglalkozási főcsoport keretében emelkedett, az összes egyebütt lakó hallgatók rovására.

4. A hallgatók *élelmezési viszonyait* ismertető adatok természetesen szoros kapcsolatban vannak a hallgatók lakásviszonyaira vonatkozó adatokkal. Megállapíthatjuk ugyanis, hogy az összes hallgatóknak pontosan csak $\frac{1}{4}$ része nem étkezik ott, ahol lakik, amennyiben 17,8% menzán, 6,8% nyilvános étkezőkben, 1,7% pedig egyéb helyeken gondoskodik élelmezéséről. A különböző étkezési helyekre vonatkozó adatok változása az előző évekkkel szemben párhuzamosan halad a lakóhelyek tekintetében beállott változásokéval. A nyilvános étkezőket igénybevevő hallgatók aránya pedig állandóan apad, mind többen keresik fel a lényegesen olcsó menzát. A hallgatók élelmezési adatait a szülők foglalkozásával egybevetve a 4. sz. tábla ismerteti.

5. Az eddigiekben nagy vonásokban ismertettük a hallgatók szociális vonatkozású összetételének a vázát. Ezek az adatok a hallgatók gazdasági helyzetének elbírálására csak hozzávetőleges tájékoztatással szolgálnak, csak valószínűsítik, hogy a nyugdíjasok, a segédszemélyzet és a termelő foglalkozások kis egzisztenciájának gyermekei a mai viszonyok között csak igen súlyos küzdelmek között tudnak főiskolai tanulmányokat folytatni. Adatgyűjtésünk alapján azonban olyan adatokkal is rendelkezünk, amelyek a hallgatók gazdasági helyzetének bizonyos fokú minősítésére is alkalmasak. Azokra az adatokra gondolunk itt, amelyek feltűntetnek — természetesen szintén csak szubjektív alapon, — hogy a hallgatók milyen része és milyen vonatkozásokban szorul a legsürgősebben támogatásra. (L. az 1. sz. táblát). A legtöbb gondot a hallgatóknak a tandíj, gyógykezelés és az élelmezés költségeinek a biztosítása okozza s az ezirányban támogatást kérő hallgatók aránya évről-évre emelkedik. A tandíjsegélyt kérő hallgatók aránya a három utolsó tanév folyamán 40,5-ről 46,4%-ra emelkedett, 13,9-ről 15,4%-ra növekedett a gyógykezelési és 12,1-ről 14,4%-ra az élelmezési segélyt kérőké. Lakbérsegélyt az utolsó tanévben a hallgatók 8,3%-a, ruházatot pedig 7,1%-a kért. Ez utóbbi arányok az előző évekkkel szemben alig változtak. Végeredmény-

ben tehát azt mondhatjuk, hogy az utolsó tanévben a hallgatók több, mint fele részén (55,4%-a) valamilyen tekintetben nem tudta szükségleteit megfelelő módon kielégíteni.

A *hallgatók tanulmányi viszonyainak* kutatása abból a szempontból bír jelentőséggel, hogy a hallgatók milyen előképzettség alapján, milyen főiskolai tanulmányokat folytatnak s tanulmányaik során milyen eredményeket érnek el. Mik azok a fontosabb akadályok, amelyek a hallgatók tanulmányi rendjét zavarják s továbbá, hogy évenként milyen rész válik ki a hallgatók sorából tanulmányainak sikeres befejezése következtében.

1. A hallgatók előképzettségét kétféle irányban vizsgálhatjuk, egyrészt, hogy milyen képesítés alapján iratkoznak be a főiskolára, másrészt pedig, hogy a felvétel alapjául szolgáló bizonyítványuk milyen minőségű volt. Az első helyen említett vonatkozásban az adatok csupán az I. évfolyamra iratkozó hallgatókra nézve tartanak érdeklődésre számot, mert a hallgatók összességének ilyen irányú tagozódása a háború utáni középiskolai reform következtében törvényszerűségek megállapítására nem alkalmas.

Az 1932/33. tanévben az I. évfolyamra iratkozó hallgatók közül 29,1%-nak gimnáziumi, 42,6%-nak reál-gimnáziumi, 9,3%-nak reáliskolai és 8,3%-nak leányközépiskolai érettségi bizonyítványa volt. Összesen tehát a hallgatók 89,3%-a iratkozott be a középiskolai érettségi bizonyítvány alapján. A fennmaradó rész a felső kereskedelmi és mezőgazdasági iskolákra, a képzőintézetekre, valamint az egyéb és külföldi képesítésekre jut. (L. 1. sz. táblát).

Az I. évfolyamra iratkozott hallgatók csoportjánál az érettségi bizonyítvány fokozatát vizsgálva, általában kedvező fejlődésről adhatunk számot. A jelesen érett hallgatók aránya ugyanis az egyszerűen érettek rovására fokozatosan emelkedik. Az adatokat a megfelelő évben érettségizett középiskolai tanulók tanulmányi eredményével egybevetve, kitűnik, hogy a főiskolák I. évfolyamán sokkal kisebb aránnyal szerepelnek az egyszerűen érettek, mint az érettségizett összes középiskolai tanulók között. Ennek igazolásául a következő adatokat közölhetjük:

A főiskolák I. évfolyamú hallgatói	A középiskolai			A felső keresk. és felső mezőgazdasági		
	érettségi bizonyítvány fokozata %-ban					
	jeles	jó	elég-séges	jeles	jó	elég-séges
1930/31	21,4	29,9	48,7	16,9	32,2	50,9
1931/32	22,0	31,8	46,2	17,4	32,5	50,1
1932/33	23,3	30,4	46,3	21,5	33,3	45,2
Az érettségizett tanulók						
1929/30	17,9	28,0	54,1	6,6	22,4	71,0
1930/31	17,7	30,1	52,2	11,7	25,3	63,0
1931/32	18,1	28,2	53,7	8,7	27,4	63,9

Láthatjuk tehát, hogy a főiskolákon a jobb minőségű hallgatók arányszáma kedvezőbb, mint az érettségizettettek között. A középiskolai értékesebb elemei tehát aránylag nagyobb számban jutnak el a főiskolákra, mint a kevésbé tehetséges elemek. A szellemi munkanélküliség mai nagy arányai mellett azonban megfontolásra késztet az a körülmény, hogy az I. éves hallgatóknak még mindig csaknem csak elégséges osztályzatot érdemelt ki. Bizonyára feltehető a kérdés, van-e eleget ok arra, hogy a mai viszonyok között ilyen sok csak éppen kielégítő képességű ifjú főiskolai tanulmányokat végezzék.

Az előképzettséggel kapcsolatos további kérdés, hogy az I. évfolyam hallgatói melyik évben szerezték érettségi bizonyítványukat. Ezek az adatok azt mutatják, hogy az ifjúságot milyen idővesztés éri érettségi bizonyítványuk megszerzése és főiskolai tanulmányaik megkezdése között. Az 1932/33. tanévi adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a középiskolai érettségizett I. éves hallgatók 62,6%-a idővesztés nélkül, 19,8%-a egy év, 5,6%-a két év és 12,0%-a három vagy több évi vesztés után iratkozott főiskolára. A felső kereskedelmi vagy felső mezőgazdasági iskolákban érettségizett hallgatók idevonatkozó arányszámait sokkal kedvezőtlenebbek, amennyiben csak 39,8%-a iratkozott közvetlenül az érettségi után főiskolára, míg 33,0%-a három vagy több évet is vesztett.

Figyelembe kell azonban vennünk, hogy ezeket az arányszámokat lényegesen befolyásolják azoknak a hallgatóknak az adatai, akik jelenlegi tanulmányaik előtt már folytattak valamilyen más irányú főiskolai tanulmányokat (1932/33-ban az I. évfolyamon 264 ilyen hallgatót vettünk

számba) vagy pedig már szerezték is valamilyen főiskolai oklevelet. (Az I. évfolyamon ugyanakkor 203 hallgatónak volt már oklevele).

Az egyes főiskolák és tudománykarok I. évfolyamain az érettségi megszerzése után közvetlenül főiskolára iratkozó hallgatók aránya nagyobb eltéréseket mutat. Az idővesztés nélkül iratkozó hallgatók aránya legmagasabb — 80,7% az orvostudományi karokon, a bölcsészeti karokon 74,6%, a hittudományin 77,2%, a jogtudományi karokon és főiskolákon 57,7% és a műegyetemen 60,3%. A közgazdaságtudományi karon viszont ebből a szempontból igen kedvezőtlen helyzetről adhatunk jelentést. A középiskolai érettségizett hallgatóknak ugyanis csak 34,6%-a, a felső kereskedelmi és mezőgazdasági érettségivel iratkozók közül csak 43,0%-a nem szenvedett semmi idővesztéséget.

Ezek az adatok egyben arra is rávilágítanak, hogy az érettségizett tanulók évenként milyen nagy része folytatja tovább tanulmányait időmegszakítás nélkül a főiskolákon. Erre nézve megállapíthatjuk, hogy az érettségizetteknek ez a csoportja évről-évre kisebb lesz. Az 1927/28. tanévben a középiskolákban érettségizett tanulók még 51,1%-a iratkozott közvetlenül az érettségi után főiskolára, 1928/29-ben 50,2% és 1932/33-ban már csak 41,3%.

Az I. éves hallgatók előképzettségére vonatkozó adatokból tehát megállapíthatjuk, hogy a hallgatók utánpótlásával szemben — a mai viszonyok mellett — tanulmányi szempontból fokozottabb igények támasztása szükséges. Egyben pedig fel kell hívunk a figyelmet arra a nagy idővesztésre, ami a hallgatók több, mint egyharmad részét a tanulmány irányának helytelen megválasztása vagy egyéb okok miatt éri.

2. A középiskolai előtanulmányokra vonatkozó ismertetés után rátérhetünk annak vizsgálatára, hogy a hallgatók között hányan vannak, akik jelenlegi tanulmányaik előtt már végeztek más irányú főiskolai tanulmányokat. Ezek az adatok azt mutatják, hogy a hallgatók igen tekintélyes része tanulmányainak első ízben kijelölt irányát később nem látja célravezetőnek, azt abbahagyja s új tanulmányokba kezd. Másrésze pedig a már megszerzett oklevél birtokában jut annak tudatára, hogy első ízben rossz irányba indult vagy pedig, hogy jövője biztosítása érdekében ismeret-

köre az eredetileg választott tudományszakon még további kiegészítésre szorul. Nem ismerjük pontosan azokat a — feltehetően igen sok felé szétágazó — okokat, amelyek a hallgatókat tanulmányaik megváltoztatására készítik. Adataink alapján azonban két körülményre kell felhívni a figyelmet. Az egyik, hogy az érettségit tett tanulók közül sokan az életpálya helyes megválasztása tekintetében teljesen tájékozatlanok. Szandtner Pál budapesti tudományegyetemi tanár, a Főiskolai Tanulmányi és Pályaválasztási Tájékoztató Intézet igazgatója, ez irányban igen nagyarányú munkakifejtéssel siet az ifjúság segítségére. A pályaválasztás fontosságára és helyes módjára minden évben egyenként hívja fel a középiskolák VIII. osztályos tanulóinak figyelmét. A pályaválasztási tanácsadás a felső oktatásügy szempontjából rendkívül fontosnak mondható s ezért kívánatos volna, hogy ebbe a munkába a középiskolák tanári kara is fokozódó mértékben kapcsolódjon be. Nemcsak abban az irányban kell ugyanis az ifjúságot felvilágosítani, hogy ki milyen tudományokat válasszon, hanem arra nézve is, hogy ki ne menjen egyáltalán főiskolára.

A tanulmányaikat az oklevél megszerzése előtt megváltoztató hallgatók száma az 1930/31. tanév óta 1.030-ról 831-re csökkent, az új tanulmányokat kezdő okleveles egyéneké pedig 655-ről 524-re. Közülük 1932/33-ban az I. évfolyamra 264 oklevéllel nem rendelkező és 203 okleveles egyén iratkozott.

A tanulmányok megváltoztatása (az oklevél megszerzése előtt) az egyes tudományok szerint igen változatos képet mutat és az ellentétes áramlatok főirányai ugyanazok, mint az előző tanévekben voltak. Az 1932/33. tanévben is a műegyetem hallgatói közül került ki a legtöbb — 184 — olyan hallgató, aki tanulmányait abbahagyta, utána 132 hallgatóval a bölcsészeti kar, 103-mal pedig az orvosi kar következik. Az újabb tanulmányokat kezdő hallgatók közül a legtöbbet — 375-öt — ezúttal is a jogi karon találjuk. A bölcsészeti kart másodikban 108, az orvosit 84 és a közgazdaságtudományi kart 80 hallgató választotta.

Az egyes tudománykaroknak a hallgatók tanulmányváltoztatásából eredő nyereségét, illetőleg veszteségét a három utolsó tanévről a következő adatok szemléltetik:

	1930/31	1931/32	1932/33
Hittudom. kar és főiskolák	— 38	— 44	— 22
Jogi kar és jogakadémiák	+342	+331	+282
Orvosi kar	— 44	— 50	— 19
Bölcsészeti kar	+ 42	— 6	— 24
Gyógyszerészeti tanfolyam	+ 10	+ 17	+ 15
Közgazdaságtudományi kar	— 30	— 15	— 14
Műegyetem	—188	—154	—147
Gazdasági főiskolák	— 22	— 31	— 20
Egyéb főiskolák	— 72	— 48	— 51

Végeredményben tehát megállapíthatjuk, hogy a hallgatóság legnagyobb számában a költségesebb vagy nagyobb lekötöttséget jelentő tanulmányokat hagyja abba befejezetlenül, amivel szemben legtöbben a jogi diploma megszerzésében reménykednek.

A főiskolai oklevéllel rendelkező hallgatók jelentős része eredetileg választott tudománykörében fejleszti tovább tudását, akiket főképp a bölcsészeti, orvosi és hittudományi karokon, valamint a műegyetem közgazdasági osztályán találjuk. Ezek tehát úgy tekinthetők, mint akik tanulmányaikat még nem fejezték be, továbbá ide-sorolhatók az oklevelük honosítása érdekében beiratkozott egyének is. A többség azonban teljesen eltérő irányú tanulmányokba kezd s közülük legtöbben ismét a jogi karon. Jogvégzettség után csak 16-an iratkoztak a legutolsó tanévben újra más tudományokra, jogi tanulmányokra azonban a már okleveles egyének közül 174-en tértek át. Közülük 32 műegyetemet, 30 gazdasági akadémiát végzett, 25-nek tanári, 24-nek egyetemi közgazdaságtudományi, 23-nak hittudományi és 11-nek gyógyszerészmesteri képesítése volt. Az egyéb tudományok külön-külön öt-nél kisebb számmal szerepeltek.

Egybevéve az oklevéllel rendelkező hallgatók csoportját — csak a nagyobb számmal szereplőket említve — 124-nek tanári, 88-nak műegyetemi, 63-nak hittudományi, 61-nek gazdasági akadémiai, 39-nek gyógyszerészmesteri, 33-nak egyetemi közgazdaságtudományi és 31-nek orvosi oklevele volt. Az újonnan választott tudományok szerint pedig közülük 174-et a jogi, 125-öt a bölcsészeti, 36-ot az orvosi, 44-et az egyetemi közgazdaságtudományi karon, 74-et pedig a műegyetemen (a közgazdasági osztállyal együtt) találunk. Megjegyezhetjük még, hogy 78-an oklevelüket külföldön szereztek.

A már előzően másirányú főiskolai tanulmányokat végzett hallgatóknak az összes hallgatók számához való arányát év-

folyamok szerint a következő adatok szemléltetik:

	A hallgatók közül több szakon folytatott tanulmányokat		
	1930/31 %	1931/32 %	1932/33 %
I. évfolyam	12·5	11·2	9·4
II. "	10·1	9·8	8·4
III. "	9·1	8·2	7·4
IV. "	9·9	7·5	6·0
V. "	6·7	10·3	7·7
Összesen	10·5	9·5	8·1

Megállapíthatjuk tehát, hogy az egyes tudományok között tévelygő hallgatók aránya évről-évre csökken. Ezek a hallgatók azonban másodikban választott tanulmányaik során sem mutatnak elegendő kitartást, mert számuk a magasabb évfolyamokban nagyobb mértékben apad, mint az összes hallgatók tömege.

3. A hallgatók jelenlegi tanulmányai-*val* kapcsolatban elsősorban azt kell vizsgálnunk, hogy a hallgatók tudománykarok, valamint évfolyamok szerint hogyan oszlanak meg, továbbá, hogy tanulmányi előmenetelüket milyen okok gátolják.

A jelenlegi tanulmányokra nézve az 1. sz. tábla adataiból tájékozódhatunk. Ezenkívül részletes ismertetést találunk idevonatkozóan Asztalos József dr.-tól Szemlénk előző számában. Itt általánosságban csak azt jegyezzük meg, hogy a közszolgálat kereteiben való elhelyezkedésre több reményt nyújtó tudománykarok körül mindinkább több hallgató csoportosul, a szabadpályákra előkészítő tudománykarok pedig fokozatosan elnéptelenednek.

4. A hallgatók évfolyamok szerint való megoszlása alapján megállapíthatjuk, hogy az I. évfolyamra beiratkozottak a következő évek folyamán milyen arányban jutnak fel a magasabb évfolyamokba. Ez a megállapítás azonban nem lehet teljesen pontos, mert a hallgatók évfolyamok szerint való létszámalakulásának szabályszerűségét nagy mértékben zavarja a tanulmányaikat időlegesen megszakító hallgatók magas száma. Vizsgálódásunkat az 1929/30. tanévtől kiindulva végezhetjük, azonban csak az egyetemek és jogakadémiák hallgatóságára nézve. A főiskolák többi csoportjaira ugyanis a részletesebb adatfelvétel rendszere csak az 1930/31. tanév óta terjed ki.

Az egyetemek és jogakadémiák 1929/

30. tanévi I. éves hallgatólétszámát (a különböző tanfolyamok adatai nélkül) a következő tanév II. évfolyamával egybevéve 9·2%-os, az 1931/32. tanév III. évfolyamán 11·4%-os, a két tanévet egybevéve összesen 19·5%-os visszaesést észlelhetünk. A hallgatók létszámában a III. és IV. évfolyamok között beálló veszteséget adatgyűjtési rendszerünk miatt nem tudjuk ezzel a biztonsággal megállapítani. Az adatokat ugyanis a tanév II. félévében gyűjtjük egybe. A hallgatók tanulmányi kedvezményének beszámítása pedig rendszerint a tanulmányi idő végére esik s így sokan az utolsó tanév II. félévére már nem iratkoznak be. Nem vehetők számba továbbá azok sem, akik tanulmányaikat annakidején a tanév II. félévében kezdték s ennek következtében az utolsó évfolyamon az I. félévben végzik. E hibaforrások figyelembevételével mégis azt mondhatjuk, hogy a négy éves tanulmányi idejű tudománykarokon az összes hallgatók száma az első és az utolsó évfolyamok között átlag 44·8%-kal csökken, az orvostudományi karon pedig 7·9%-kal. Ez a veszteség legnagyobb a jogi karokon (60·3%), a legkisebb — az orvostudományi kartól eltekintve — a bölcsészeti karon (24·8%). A hallgatók létszámának lemorzsolódása azonban a valóságban nem ilyen nagy, részben a számítások már előbb említett hibaforrásai miatt, részben pedig azért, mert a tanulmányaikat ideiglenesen megszakító hallgatók száma — mint azt később látni fogjuk — a magasabb évfolyamokon fokozatosan emelkedik.

Abból a szempontból nézve az adatokat, hogy a hallgatók száma mely évfolyamok között csökken erősebben, azt látjuk, hogy a bölcsészeti karokról és a műegyetemről a II. évfolyam után, a többi karokról pedig közvetlenül az I. évfolyam után maradnak el a legtöbben. A III. és IV. évfolyam között a veszteség már rendszerint igen kevés, a bölcsészeti karon pl. 0·2, az orvosin 0·5, a műegyetemen 8·2, a közgazdaságtudomány karon pedig 10·3%. A jogi kar utolsó évfolyamán észlelhető 48·7%-os látszólagos veszteség a már említett okok miatt irányadónak nem vehető.

A hallgatók összességének évfolyamok szerint való megoszlása — az egyes tudományok tanulmányi idejére való tekintet nélkül — az utolsó három tanévben a következő volt:

	A hallgatók száma az					
	össze- sen	I.	II.	III.	IV.	V.
1930/31-ben	16.053	32.6	25.9	21.3	16.7	3.5
1931/32-ben	16.002	29.8	27.0	22.3	17.1	3.8
1932/33-ban	15.766	29.8	26.2	22.6	17.4	4.0

Adatgyűjtésünk arra is kiterjed, hogy az egyes évfolyamok hallgatósága eddigi

tanulmányai során összesen hány féléven át volt főiskolára beiratkozva. Ennek alapján megállapíthatjuk, hogy a főiskolai oklevéllel még nem rendelkező hallgatók hány félévet veszítettek egyrészt tanulmányaik megváltoztatása következtében, másrészt pedig abból kifolyóan, hogy az előirt tanulmányi követelményeknek nem

5. A kiadott főiskolai oklevelek száma.

Nombre des diplômes délivrés par les Hautes Ecoles.

Az oklevél megnevezése Diplômes	1912/13	1913/14	1928/29	1929/30	1930/31	1931/32	1932/33
Hittudományi és kánonjogi doktori — <i>de docteur en théologie et en droit de canon</i>	12	17	12	21	21	23	17
Államtudományi doktori — <i>de docteur des sciences politiq.</i>	409	367	361	438	429	365	313
Jogtudományi doktori — <i>de docteur en droit</i>	1.026	817	615	578	707	585	673
Allamtudományi államvizsga — <i>d'Etat pour les sciences politiques</i>	81	92	7	7	2	2	2
Jogtudományi államvizsga — <i>d'Etat pour les sciences juridiques</i>	36	29	7	4	1	—	—
Orvostudományi doktori — <i>de docteur en médecine</i>	337	489	540	488	425	430	377
Bölcsészettudományi doktori — <i>de docteur en philosophie</i>	114	126	93	112	112	126	129
Gyógyszerészeti doktori — <i>de docteur en pharmacie</i>	14	13	4	4	4	12	4
Gyógyszerészmesteri — <i>de „maître” pharmacien</i>	191	206	182	162	150	107	85
Közgazdaságtudományi doktori — <i>de docteur des sciences économiques</i>	—	—	69	77	121	88	94
Közgazdaságtudományi — <i>de sciences économiques</i>	—	—	129	149	126	116	109
Műszaki doktori — <i>de docteur des sciences techniques</i>	14	14	12	13	7	6	7
Műegyetemi közgazdasági doktori — <i>de docteur de la Faculté des sciences économiques de l'Université polytechnique</i>	—	—	6	—	5	6	5
Vegyészmérnöki — <i>d'ingénieur chimiste</i>	22	26	21	24	24	16	11
Építészmérnöki — <i>d'ingénieur architecte</i>	25	30	63	51	65	54	46
Mérnöki — <i>d'ingénieur</i>	108	211	66	52	67	92	84
Gépészmérnöki — <i>d'ingénieur mécanicien</i>	96	117	244	218	252	188	162
Műegyetemi közgazdasági — <i>de sciences économiques, délivrés par l'Université polytechnique</i>	—	—	17	11	14	16	17
Középiskolai tanári, nyelv-történelem tanszak — <i>de professeur d'établissement, d'enseignant secondaire, langues-histoire</i>	148	149	111	155	216	233	303
Középiskolai tanári, mennyiségtan, természettan-szak — <i>de professeur d'établissement, d'enseignant secondaire, mathématiques-sciences naturelles</i>	85	91	89	86	115	117	127
Rajztanári — <i>de professeur de dessin</i>	47	40	44	45	41	22	59
Polgári iskolai tanári — <i>de professeur d'école „bourgeoise” (école primaire sup.)</i>	207	230	181	187	42	57	78
Gyógynevelési tanári — <i>de professeur de pédagogie médicale</i>	13	13	7	12	—	12	12
Tanítóképző-intézeti tanári — <i>de professeur d'école normale primaire</i>	—	—	6	10	32	27	16
Felső keresk. iskolai tanári — <i>de professeur d'école supérieure de commerce</i>	15	23	18	31	63	73	75
Testnevelési tanári — <i>de professeur d'éducation physique</i>	48	41	37	37	14	19	47
Allatorvos doktori — <i>de docteur vétérinaire</i>	—	—	—	27	28	26	25
Allatorvosi — <i>de vétérinaire</i>	52	42	50	49	47	47	51
Bányamérnök doktori — <i>de docteur ingénieur des mines</i>	—	—	—	—	—	—	4
Bányamérnöki — <i>d'ingénieur des mines</i>	24	31	27	18	13	17	10
Erdőmérnök doktori — <i>de docteur ingénieur des forêts</i>	—	—	—	—	—	—	2
Erdőmérnöki — <i>d'ingénieur des forêts</i>	48	49	26	14	6	11	10
Gazdasági akadémiai — <i>d'Académie d'agriculture</i>	116	89	189	158	136	107	117
Összesen — Total	3.288	3.352	3.233	3.238	3.285	3.000	3.071

tudtak kellő mértékben vagy kellő időben eleget tenni. Az előbb említett két ok együttes hatására az 1930/31. tanévben számbavett (oklevéllel még nem rendelkező) összes hallgatók 9.3, 1931/32-ben 8.3 és 1932/33-ban 7.2%-a veszített több-kevesebb már lehallgatott félévet. Ebből a csupán tanulmányi eredmény elégtelensége miatt félévet veszítő hallgatók aránya a felsorolt tanévekben 2.8, 2.6 és 2.4% volt. Mint látjuk, a félévet veszítő hallgatók csoportja az utóbbi években állandóan fogyott.

A hallgatott félévek számából pedig az is kitűnik, hogy a hallgatók összesen hány félévet veszítettek. Ezek szerint 1931/32-ben a főiskolai oklevéllel nem rendelkező hallgatók összesen 4.148 félévet veszítettek eddigi tanulmányaik során. A következő tanév hallgatóságának ez a vesztesége már lényegesen kevesebb, 3.600 félévet tett. Ezek az adatok természetesen nem az egy tanév folyamán előállt veszteséget tüntetik fel, hanem azt mutatják, hogy a számbavett hallgatók tanulmányaik során összesen hány félévre iratkoztak be eredmény nélkül. A veszített félévek száma minden évben az I. évfolyam hallgatóinál a legmagasabb.

5. A hallgatóság tanulmányi előmenetelében mutatkozó rendellenességeknek még egy újabb területére kell vizsgálódásainkat kiterjeszteni, nevezetesen, hogy a hallgatók közül tanulmányaik során hányan, milyen ok miatt és hány félévre kiterjedően szakították meg tanulmányaikat. Ebben az esetben tehát csupán idővesztésről van szó, amikor a hallgatók egyes féléveken be sem iratkoznak. Ilyen hallgatót 1930/31-ben 2.459-et, 1931/31-ben 2.331-et és a legutolsó tanévben 2.156-ot vett számba adatgyűjtésünk. Az összes hallgatókhoz mért arányszámuk pedig az említett három évben 15.3, 14.6, illetőleg 13.7% volt. A megszakítás időtartama az esetek 59.2%-ában egy-két félév volt, 16.5%-ban három-négy, 7.3%-ában öt-hat és 17.0%-ban hét vagy több féléven át tartott. A megszakítás indoklására a hallgatók 33.8%-a anyagi, 19.6%-a betegség, 19.1%-a tanulmányi és 27.5%-a egyéb okokat jelölt meg.

Az előző tanévek adataihoz viszonyítva általában csökkent a két félévnél hosszabb ideig szünetelő hallgatók aránya. A feltüntetett okok közül csupán a betegség megjelölése fogyott az elmúlt három év

alatt 22.8-ról 19.6%-ra, a tanulmányi okok miatt szünetelő hallgatók arányszáma azonban évről-évre emelkedik (1930-31-ben még csak 16.0% volt). Az adatmegállapítás módszerére nézve meg kell jegyeznünk, hogy nem tekintettük tanulmány megszakításnak azt az idővesztést, amely a hallgatóknál az érettségi bizonyítvány megszerzésére és a főiskolai tanulmányok megkezdése, valamint valamely főiskolai oklevél megszerzése és újabb tanulmányok megkezdése között mutatkozott.

6. A tanulmányi viszonyokkal kapcsolatban még a hallgatók által élvezett *tandij- és vizsgadíjkezdvezményekre*, valamint az *ösztöndíjakra* vonatkozó adatokat ismerethetjük. Teljes tandíjmentességet az utolsó tanévben a hallgatók 10.6%-a, fél-tandíjmentességet 8.9, köztisztviselői tandíjkezdvezményt és fél-tandíjmentességet 4.7 és csak köztisztviselői tandíjkezdvezményt 11.1%-a élvezett. Vizsgadíjkezdvezményben a hallgatók 6.6%-a, ösztöndíjban pedig 4.5%-a részesült. Az előző tanévekkel szemben csupán a köztisztviselői tandíjkezdvezményt és egyben fél-tandíjmentességet is élvező hallgatók arányánál látunk lényegesebb eltérést, amennyiben két évvel ezelőtti arányuk még 10.7%-ot tett.

Tanulmányi szempontból említést érdemel még, hogy az összes hallgatók 26.3%-a tudott gyorsírást. Szemináriumi gyakorlatot a tanév folyamán 3.037 hallgató folytatott, a vizsgát vagy kollokviumot nem tett hallgatók száma pedig 5.154 volt.

A főiskolai hallgatók tanulmányainak eredményességét végeredményben az évenként *kiadott oklevelek* száma tükrözi vizsgálja. Napjaink egyik igen fontos problémája az ú. n. „diplomatermelés”, nem érdektelen tehát vizsgálni, hogy egyetemünk és főiskolánk évenként milyen újabb rajokat bocsátanak ki az értelmiségi munkahelyek ostromlására.

Az évenként kiadott oklevelek számának kellő elbírálhatása érdekében először a főiskolai végzettségű népességünk összes számára vonatkozó adatokat kell áttekintetnünk. Az utolsó két népszámlálás idevontatkozó eredményei a következők:

	Főiskolai végzettségű népesség		
	férfi	nő	összesen
1920-ban	67.925	5.550	73.475
1930-ban	76.470	8.323	84.793
Gyarapodás %-ban	12.6	50.0	15.4

II. Részletes adatok. — Données détaillées.

2. A hallgatók lakás- és étkezési viszonyai. — Situation de logement et de nourriture des étudiants.

Table with columns for 'Főiskola, tudománykar', 'A hallgatók közül — Nombre des étudiants', 'habitants', 'se nourrissant', and 'lakik', 'étkezik'. It lists various faculties and their student counts across different living and dining arrangements.

1) A gyógyszerészeti doktorjelöltekkel együtt. 2) A rendházban és szemináriumban lakó — étkező hallgatókkal együtt I compris les étudiants habitant et se nourrissant dans un couvent ou un séminaire.

3. A hallgatók előző főiskolai tanulmányai. — Les étudiants suivant leurs hautes études antérieures.

Table with columns for 'A hallgatók közül — Étudiants', 'possédant de diplômes', 'd'école supérieure', 'főiskolai oklevele', and 'Universités des Sciences'. It details the previous educational institutions of students, including various faculties and universities.

1) Y compris les aspirants au doctorat en pharmacie.

4. A hallgatók szüleinek főiskolai végzettsége. — Étudiants dont les parents ont fait leurs hautes études.

Table with 13 columns: Faculty name, total number of students, and 12 categories of parental professions (e.g., Agriculture, Mining, Commerce, Education). Rows include faculties like 'Tudományegyetemek', 'Közgazdaságtud. kar', 'Erzsébet tud.-egyet.', etc.

1) Gyógyszerészeti doktorjelöltekkel együtt.

5. A hallgatók szüleinek foglalkozása. — Profession des parents des étudiants.

Table with 13 columns: Faculty name, total number of students, and 12 categories of parental professions (e.g., Agriculture, Mining, Commerce, Education). Rows include faculties like 'Universités des Sciences', 'Univ. P. Pázmány', 'Univ. Étien. Tisza', etc.

1) Y compris les aspirants au doctorat en pharmacie.

6. A hallgatók az eltöltött tanulmányi idő szerint. — Les étudiants suivant les semestres passés.

Table with columns for 'Főiskola, tudománykar, évfolyam', 'A hallgatók között — Dont étudiants', and 'félévet hallgatott — semestres'. It lists various faculties like Pázmány P. tud.-egyet., Bpest. and their student counts across semesters.

7. A hallgatók tanulmányi viszonyai és támogatási igényei. Les conditions d'études et les demandes d'assistance des étudiants.

Table with columns for 'A hallgatók között — Étudiants', 'tanulmányait ayt interrompu leurs études', 'az előző félévben — qui dans le semestre précédent', and 'támogatásra igényt tart 1) ayant besoin d'une assistance'. It details student support needs like 'Écoles supérieures, facultés, années'.

1) Az egyes szükségletek megnevezésénél minden hallgató annyiszor szerepel, ahány szükségletet igényelt. — A la désignation de chaque provision, tous les étudiants y figurent autant de fois qu'ils en avaient besoin.

(6.) A hallgatók az eltöltött tanulmányi idő szerint. — Les étudiants suivant les semestres passés.

Table with columns for 'Főiskola, tudománykar, évfolyam', 'A hallgatók közül — Dont étudiants', and 'félévet hallgatott — semestres'. It lists various faculties and semesters with corresponding student counts.

1) A közgazdaságtudományi karral együtt.

(7.) A hallgatók tanulmányi viszonyai és támogatási igényei. Les conditions d'études et les demandes d'assist. des étudiants.

Table with columns for 'A hallgatók közül — Étudiants', 'tanulmányait ayanl interrompu leurs études', 'az előző félévben — qui dans le semestre précédent', and 'támogatásra igényt tart?'. It details study conditions and financial aid requests for various faculties.

1) Y compris la faculté d'économie politique. — 2) Lásd a 43. oldalon lévő tábla jegyzetét. — Voir la note 1er du tableau à la page 43.

(6.) A hallgatók az eltöltött tanulmányi idő szerint. — Les étudiants suivant les semestres passés.

Table with columns for 'Főiskola, tudománykar, évfolyam', 'A hallgatók közül — Dont étudiants', and 'félévet hallgatott — semestres'. It lists various faculties like Református, Izraelita, Hittud. főisk. együtt, Jogakadémia, Ebből: Államszám. tanfolyam, Gazdasági főiskolák, and Egyetemek és főisk. együtt.

Minősége . . . 15.766 | 14.499 | 15.249 | 14.582 | 13.898 | 13.452 | 12.400 | 763 | 184 | 48 | 29 | 79 | 35 | 34 | 47 | 624 | 5 | 24 | 87 | 160 | 149 | 61 | 28 | 15

(7.) A hallgatók tanulmányi viszonyai és támogatási igényei. Les conditions d'études et les demandes d'assistance des étudiants.

Table with columns for 'A hallgatók közül — Étudiants', 'tanulmányait ayanit interrompu leurs études', 'az előző félévben — qui dans le semestre précédent', and 'támogatására igényt tart'. It lists various support categories like 'jól', 'közvetlen', 'készenléti', 'tanulmányi', 'élelmiszer', 'lakás', 'ruházat', 'tanulmányi', 'gyógykezelés', 'egyéb'.

1277 | 856 | 157 | 368 | 2156 | 1081 | 1828 | 6345 | 5154 | 8087 | 6575 | 7126 | 2066 | 1679 | 1402 | 783 | 1.754 | 1048 | 718 | 1813 | 2266 | 1124 | 7820 | 32.430 | 9.894 | 8732 | Total génér.

1) Lásd a 43. oldalon lévő tábla 1. számú jegyzetét. — Voir la note ler du tableau à la page 43. — 2) Ebből 1.491 hallgató fogkezelést igényelt. — Dont 1.491 étudiants avaient besoin de traitement dentaire. — 3) Ebből 3.839 hallgató tankönyv-, 4.011 vizsgadíj-, 1.543 szociális díj és 1 hallgató egyéb segélyt igényelt. — Dont 3.839 étudiants avaient besoin d'assistance au point de vue de manuels scolaires, 4.011 à celui de rétribution d'examen, 1.543 à celui de rétribution d'examen de doctorat et 1 pour d'autres causes.

8. A hallgatók eltartói. — Les soutiens des étudiants.

Főiskola, tudománykar	A hallgatók összes száma Nombre total des étudiants	A hallgatót teljesen eltartja a (az) Étudiants entièrement entretenus par						Teljesen eltartottak Entièrement entretenus		Részben eltartottak Étudiants vivant en partie		Teljesen Étudiants vivant entièrement										
		Étudiants entièrement entretenus par						Entièrement entretenus		Étudiants vivant en partie		Étudiants vivant entièrement										
		Étudiants entièrement entretenus par						Entièrement entretenus		Étudiants vivant en partie		Étudiants vivant entièrement										
Tudományegyetemek.	5.265	4.440	94	8	1	31	4.633	161	365	16	381	12	7	9	33	26	29	60	48	27	251	
Budapesti)	1.400	1.226	3	1	1	3	1.234	36	85	2	87	7	2	—	16	2	12	21	17	2	79	
Debrecen	1.478	1.216	3	—	—	7	1.226	21	99	—	101	6	2	4	42	6	30	18	30	2	151	
Pécs	1.707	1.366	5	5	2	14	1.392	32	141	2	144	14	10	5	37	17	31	17	28	12	171	
Szeged	1.707	1.366	5	5	2	14	1.392	32	141	2	144	14	10	5	37	17	31	17	28	12	171	
Osszesen	9.850	8.257	105	14	4	105	8.485	250	690	28	713	39	27	18	128	51	102	116	123	48	652	
Karok szerint.																						
Hittudományi kar	451	310	84	1	—	32	427	10	8	3	11	1	—	—	—	—	—	3	8	1	13	
Jog- és államtudományi kar	4.526	3.667	7	2	3	—	3.679	145	409	6	415	19	15	8	125	49	93	38	61	24	432	
Orvostudományi kar	2.191	1.992	9	—	1	4	2.006	32	106	5	111	—	—	—	—	—	—	26	33	13	74	
Bölcsészeti kar	2.466	2.100	4	11	—	69	2.184	59	160	3	163	19	12	10	3	2	6	46	8	2	114	
Gyógyszerészeti tanfolyam ²⁾	216	188	1	—	—	—	189	4	7	1	8	—	—	—	—	—	1	3	13	2	19	
Közgazdaságtudományi kar	1.184	875	1	2	7	2	887	58	123	1	124	5	—	—	14	15	80	11	41	7	173	
Osszesen	11.034	9.132	106	16	11	107	9.372	308	813	24	837	44	27	18	142	66	182	127	164	55	825	
József-műegyetem	1.077	902	4	1	6	—	913	34	84	—	84	2	—	20	5	2	9	13	23	6	80	
Hittudományi főiskolák	1.151	214	825	—	—	243	1.082	21	52	—	52	3	5	—	—	—	—	6	2	1	17	
Jogakadémiák	953	682	1	—	—	—	683	42	102	—	102	10	5	3	36	16	43	1	41	13	168	
Gazdasági főiskolák	700	655	3	—	—	—	660	11	14	5	19	1	—	—	—	2	4	8	6	2	21	
Egyéb főiskolák	851	703	9	3	1	45	761	12	39	—	39	3	—	—	—	—	6	37	—	—	51	
Mindössze	15.706	12.288	748	20	20	395	13.471	428	1.104	29	1.133	63	37	43	186	84	236	157	275	81	1.162	

¹⁾ A közgazdaságtudományi kar nélkül. — ²⁾ Gyógyszerészeti doktorjelöltekkel együtt.

9. A hallgatók érettségi bizonyítványa, szüleinek lakóhelye; a hónaposszobában lakó hallgatók; a hallgatók családi viszonyai. — Les brevets de bachelier des étudiants; le lieu d'habitation de leurs parents; étudiants habitant dans une chambre meublée; conditions familiales des étudiants.

Écoles supérieures, facultés	A hallgatók összes száma Nombre total des étudiants	A hallgatók közül — Étudiants qui se sont inscrits avec un brevet de bachelier						A hallgatók szüleinek lakóhelye Étudiants suivant le lieu d'habitation de leurs parents						A hónaposszobában lakó hallgatók közül Parmi les étudiants habitant dans une chambre meublée, ils l'occupent			A hallgatók közül Étudiants						
		d'école de degré moyen et portant la mention			d'école supér. de commerce ou d'agriculture et portant la ment.			A hónaposszobában lakó hallgatók közül			A hallgatók közül												
		Étudiants suivant le lieu d'habitation de leurs parents			Étudiants suivant le lieu d'habitation de leurs parents			Étudiants habitant dans une chambre meublée, ils l'occupent			Étudiants												
Universit. des Sciences. Budapesti)	5.265	5.144	176	1.628	1.716	1.588	2	9	25	1.317	2.760	631	1.303	228	43	187	171	39	12	165	945	315	
Debrecen	1.400	1.382	26	253	425	676	—	1	1	343	431	92	819	55	3	120	139	26	3	40	281	87	
Pécs	1.478	1.459	19	254	465	715	—	3	3	354	256	79	1.107	33	2	201	148	18	1	36	262	85	
Szeged	1.707	1.628	17	218	411	981	—	—	1	464	386	145	1.041	129	6	183	211	44	14	61	314	118	
Total	9.850	9.613	238	2.353	3.017	3.960	2	13	30	2.483	3.833	1.247	4.270	445	55	601	669	127	30	302	1.802	605	
Suivant les facultés.																							
Facultés de théologie	451	438	10	106	130	188	—	—	4	95	68	24	332	23	4	18	30	5	—	15	90	38	
Fac. de droit et des sc. pol.	4.526	4.470	67	747	1.364	2.251	2	13	26	1.376	1.753	570	2.069	127	7	245	224	45	18	149	822	266	
Facultés de médecine	2.191	2.095	63	585	682	765	—	—	—	392	812	265	903	182	29	282	259	42	4	38	388	130	
Facultés de philosophie	2.466	2.411	97	898	786	630	—	—	—	603	1.151	359	870	72	14	110	129	32	5	94	453	157	
Cours de pharmacie ²⁾	216	199	1	17	55	126	—	—	—	17	49	29	96	41	1	36	27	3	3	6	54	14	
Faculté d'économie polit.	1.184	1.137	2	63	138	223	189	251	271	669	580	164	384	45	11	86	78	22	4	47	218	72	
Total	11.034	10.750	240	2.416	3.155	4.183	191	284	301	3.152	4.413	1.411	4.654	490	66	777	747	149	34	349	2.020	677	
Univ. polytechn. Joseph	1.077	1.028	35	320	352	319	—	—	2	227	608	125	258	78	2	73	65	5	3	24	194	61	
Écoles supér. de théol.	1.151	1.130	17	230	448	423	6	4	2	252	160	297	658	28	—	16	37	17	—	45	219	77	
Académies de droit	953	937	5	76	212	639	—	—	3	245	255	339	323	36	—	40	22	7	1	33	179	61	
Écoles sup. agric., etc.	700	674	1	43	177	392	5	10	46	121	131	98	420	45	6	103	89	6	4	16	123	49	
Autres écoles supér.	851	501	3	71	117	188	31	54	39	156	291	122	378	50	12	56	77	22	2	40	152	46	
Total général	15.706	15.018	301	3.156	4.461	6.142	238	334	391	4.153	5.859	2.392	6.689	727	100	1.065	1.037	208	44	507	2.887	971	

¹⁾ Sans la faculté d'économie politique. — ²⁾ Y compris les aspirants au doctorat en pharmacie.